

Giriş

“Avrupa” ifadesinin çıkış noktası coğrafyadan değil, kültürden kaynaklanmaktadır. İlk defa Eski Yunanlar tarafından kullanılmıştır. Asya kıtası ve Avrupa coğrafi açıdan birbirlerine tamamıyla bağlıdır ve Avrupa, aslında Avrasya’ya ait bir uzantıdır. Avrupa’nın sınırlarını belirlemek, nerelerin bu sınırlara dâhil edileceğini saptamak beraberinde yeni tartışmalar getirmektedir. Sözelimi, Avrupa’ya dâhil edilen İzlanda Adası, Kuzey Amerika’ya dâhil edilen Grönland’a Avrupa’dan daha yakın mesafede bulunmaktadır. Avrupa’nın doğu sınırlarındaki belirsizlik daha fazla göze batır. Bu sınırları belirlemeye dair kabul gören düşünce, Ural Dağları ve Ural nehrinin sınır kabul edilmesidir. Avrupa, kuzeydoğuda Rusya’nın ormanları ve Sibiryaya ile Asya’dan ayrılır. Öte yandan güneyindeki step koridoru Ortaçağ boyunca Asya’yı ve Avrupa’yı birbirine bağlamıştır. Bu güzergâh, günümüz Ukrayna topraklarından batıya doğru devam eder ve Macaristan Ovası’na dek uzanır. Güney Avrupa da Akdeniz havzasından ve Kuzey Afrika’dan soyutlanarak ele alınmamalıdır. Arada derin kültürel ve ekonomik bağlar, bazı bölgelerde benzer iklim şartları ve ortak geçmişe sahip olma olguları bulunmaktadır. Batı ve Doğu Avrupa Ayırımı Batı Avrupa, Adriyatik kıyılarından ve Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya ve Macaristan’ın doğu sınırlarından başlayarak, kıtanın batı tarafını ifade etmek üzere kullanılan bir terimdir. Bu sınırı belirlemedeki ana faktör, Katolik Kilisesi ve Latin yazısının egemen olduğu kültürel sahadır. Batı Avrupa coğrafi avantajlara sahiptir. Kıvrımlı uzun kıyıları vardır. Rakımı düşüktür, dağ ve yükselti alanlarını hâric tutulursa çok geniş bir ova görünümündedir. İklimi ılımandır, toprakları verimlidir, doğal limanlara sahiptir. Çok sayıdaki nehirler sayesinde kıyı ve iç bölgeleri birbirine bağlamaktadır. Alpler ve Pireneler kıtada siyasi birlik sağlamak isteyen bir kral için engel teşkil edebilmektedir. “Doğu Avrupa”, günümüz Rusya’sının Avrupa’da kalan toprakları, Ukrayna, Beyaz Rusya ve diğer Baltık ülkeleriyle, Balkanlar, Yunanistan ve Türkiye’nin Avrupa kıtasındaki topraklarından oluşmaktadır. Bölgeyi belirleyen başlıca kültürel unsurlar, Ortodoks Kilisesi ve Bizans İmparatorluğu’nun hegemonya alanlarıdır. Ortaçağ, hem Hristiyanlığın Avrupa’da geniş çapta yayıldığı hem de bahsedilen halkların yayılıp yerleştikleri, yaklaşık 1000 yıllık bir zaman dilimini kapsayan çok geniş bir dönemdir. İklim Değişiklikleri Erken Ortaçağ’daki soğuk dönem, 950’li yıllardan itibaren yerini bol yağışlı sıcak bir döneme bıraktı. 1300’lü yıllara kadar sürecek olan bu dönemde buzullar eriyerek küçülmüştü. Bu dönemlerde ortalama olarak her iki yaz mevsiminden birisi bol yağmurlu geçmişti. Olumlu iklim şartları, nüfusun artmasına, çok sayıda şehrin ortaya çıkmasına, ormanlık alanların insan eliyle hızla tahrip edilmesine yol açacaktı. Bu zaman aralığında sıtma hastalığı yüksek çocuk ölümlerine neden oldu. Havalardaki ısınma, tarımı arttırdı, küçük pencereci yapılar yerine daha büyük pencereci gotik yapıları ortaya çıkardı. 13. yüzyıl sonlarından itibaren havalarda soğumaya başladı. 1315-1350 yılları arasında, sürekli yağmurlar, kıtlıklar ve Kara Ölüm (Veba) ortaya çıktı. 1315’lerden itibaren Mini Buzul Çağı başladı. Bu olumsuzluklar genel bir yoksullaşma dönemini başlattı. Tahıl fiyatları yükseldi. Yetersiz beslenme, sağlıksız bir nesle, yüksek çocuk ölümlerine yol açtı. Nüfus Avrupa nüfusu, 2. ve 3. yüzyıllardan itibaren uzun süreli düşüşe geçti. Batı Roma İmparatorluğu’nun çöküşü, istilalar, uzun savaşlar, salgın hastalıklar Avrupa genelinde nüfusu azalttı. Tahmini olarak nüfus, 3. yüzyılda 30 ilâ 40.000.000 arasındayken 7. yüzyılda 14 ilâ 16.000.000 arasında bir değere inmiştir. Nüfus, 8. yüzyılda yeniden artış trendine girecek ve 3. yüzyıldaki değerleri ancak 11. yüzyılda yakalayabilecektir. 1. yüzyılda 7.500.000 civarında olan İtalya nüfusu, 7. yüzyılın başlarında 2.500.000 seviyelerine gerilemiştir. 750’li yıllarda Roma’nın nüfusu 50.000, Paris’in nüfusu 20.000 civarındadır. Avrupa nüfusu 1000’li yıllardan itibaren artarak 35.000.000’a yükselmiştir. Bu dönemlerde, Fransa 6.000.000, Almanya 3.000.000, İtalya 5.000.000 nüfusa sahiptir. Avrupa’nın en kalabalık bazı kentlerinin nüfusları şu şekildedir: Venedik, 35.000; Milano, 45.000; Londra, 30.000. 1080’li yıllarda, İngiltere’nin nüfusu 2.000.000 civarındadır. 200 yıl içerisinde İngiltere’nin nüfusu yaklaşık üç kat artmıştır. İtalya’nın 1000 yılı ile 1300 yılı arasındaki nüfusu da ikiye katlanmıştır. 13. yüzyıl ortaları ile 14. yüzyıl ortalarındaki kıtlıklar ve veba salgını, Avrupa nüfusunda yeni bir sert düşüşe neden oldu. Nüfustaki sert düşüş, talepte azalmaya, gıda ve zanaat ürünleri fiyatlarıyla toprak ve ev kiralarının fiyatlarında düşmeye, gelir ve kâr oranlarında gerilemelere neden oldu. İstihdam azaldı, işçi fiyatları yükseldi. Çevre Erken Ortaçağ’da Avrupa’da geniş ormanlar ve bataklıklar hâkimdi. Şehirler ve köylerin terkedildiler veya küçüldüler. Gerilemenin belirtileri arasında şunlar vardır: Yapı malzemesi olarak taşın yerini ahşap aldı. Şehirler, köyler küçüldü. Roma şehrinde tarlalar ve meralar sur içine taşındı. Kolezyum benzeri yapılar ya da şehir meydanları hayvan otlama alanları olarak kullanıldı.

Roma döneminden kalma su yolları ve kanalların bakımları yapılmadığı için İtalya’da bataklıkların ve erozyon riski taşıyan bölgelerin sayısı arttı. Bu zaman aralığında, doğa yeniden egemen hale geldi. Orman Erken Ortaçağ’da Avrupa’nın tamamı ormanlarla kaplandı. Uzun ve soğuk kışlar, yağmurlu ve çok sıcak yazlar ile kendini gösteren iklim şartları, ormanların özellikleri ve türlerini değiştirdi. Fransa’daki zengin ağaç çeşitliliğine sahip Ardanne ormanı, büyük bir kayın ormanına dönüştü. Avrupa’nın kuzeyi, Alpler, Apeninler ve İber Yarımadası’ndaki Algarve, çam ormanlarıyla kaplıydı. Güney kısımlarda meşe ormanları daha yoğundu. Ortaçağ Avrupa’sına has bir orman ekonomisi oluştu. Odun, inşaat malzemesi olarak, yakacak olarak ve demircilikte, maden çıkarmada, silah üretiminde enerji kaynağı olarak kullanılıyordu. Ormanlar zengin kaynaklar sunmaktaydılar. Çam kozalağı, çam fıstığı, kestane, böğürtlen, yaban mersini, dut benzeri meyveler ya da yabani çilek, mantar gibi gıda maddeleri, şifalı otlar toplanmaktaydı. Bal ve balmumu da ormanlardaki doğal peteklerden elde edilmekteydi. Ormanlar, masallara, anlatılara, keşişlerin yaşamöykülerine ve başka eserlere mekân teşkil etmekteydiler. Tehlikeli, gizemli; aynı zamanda, geçim kaynakları sağlayan yerlerdi. Hayvan otlatma, avlanma, odun toplama vs. olanağı sağlamaktaydılar. Hayvanlar Evcil hayvanlar, yenilebilenler, güçlerinden faydalanılanlar ya da eğlence, arkadaşlık sunan hayvanlar şeklinde kendi içlerinde gruplandırılabilirler. Domuzun yetiştirilmeleri kolaydı, kendilerinden et, yemeklik yağ elde ediliyordu. Koyun ve keçi ve inek daha nadirdi. Tavuk, kaz ve ördeğe manastırlarda, köylerde yaygın olarak rastlanılmaktaydı. Alışveriş için şehre giden bir köylü, nakit kullanmaksızın, yanında getirdiği tavukları değiş-tokuş ederek ihtiyacı olan ürünleri temin edebilirdi. Öküzler ve atlardan tarla sürmede yararlanılırdı. At, eşek ve katır, ulaşımda, taşımacılıkta kullanıldılar. At, asilzâdeler için av ve binek hayvanı, şövalyeler için savaş hayvanı, tüccarlar için yük hayvanı, köylüler için çift sürme hayvanı, yaşlandığı ya da sakatlandığında da kasaplık hayvanı idi. Eşekler de yük ve ulaşımda kullanılırlar, sonrasında da alt sınıflar için kasaplık et olurlardı. Katırlar, başlıca kara nakliye hayvanlarıydılar. Köpek, köylüler ve çobanlar için bekçilik yapan, bazen avcılıkta kullanılan bir hayvandı. Kediler, bakımlarının kolay olması sayesinde yoksul insanların, keşişlerin ev arkadaşları idiler. Kediler, aynı zamanda fare nüfusunu dengede tutmaktaydılar. Yabani hayvanlardan kurt ve ayı, saldırganlıklarıyla ön plana çıkıyorlardı. Kurt, planlı avlanma biçimleriyle kendisinden korkulan bir hayvandı. Çoğu masal ve anlatının karanlık yönünde kurtlar yer almaktaydılar. Av hayvanları arasında, geyik, karaca, tavşan, sülün benzeri hayvanlar bulunuyordu. Baltık bölgesinde ve İskandinavya’da değerli kürk hayvanları avlanır ve kürkleri Bizans’a, İslam ülkelerine gönderilirdi. Nehir ve göl balıkçılığı yaygındı. İzlanda’da ve Kuzey Buz Denizi’nde balina avcılığı geleneği vardı.

KAVİMLER GÖÇÜ VE CERMEN KAVİMLERİ ETKİSİNDE ROMA İMPARATORLUĞU

IV. yüzyılda Kavimler Göçü ile başlayan yer değiştirme hareketlerinde pek çok kavim buldukları mekânı terk eder ve Roma İmparatorluğu'nun topraklarına girerek yerleşmeye başlar. Bu kavimler Romalılar tarafından "barbar" olarak nitelendirilir. Uzun dönem devam eden barbar akınları, Avrupa'nın tarihini şekillendirir. Bu kavimler Batı Roma İmparatorluğu'na pek çok alanda ciddi etkilerde bulunurlar, onun çöküşüne yol açarlar ve nihayetinde onun topraklarına yerleşerek kendi krallıklarını kurarlar.

KAVİMLER GÖÇÜ

IV. yüzyılın ikinci yarısında Hunların yurtlarını terk ederek batıya doğru ilerlemeleriyle başlayıp önelerine kattıkları kavimleri itmeleriyle devam eden ve çeşitli kavimlerin birbirlerinin yerlerini almalarıyla sonuçlanan göç hareketlerine "Kavimler Göçü" denir. Eskiçağı sona erdirip Ortaçağın başlamasına sebep olan Kavimler Göçü, Avrupa'nın bugünkü siyasi ve sosyal yapısının ortaya çıkmasına zemin hazırlar. Avrupa'da günümüzde yaşayan milletlerin oluşmasında Kavimler Göçü önemli bir rol oynar. Kavimler Göçü'nün Sebepleri Kavimler Göçü'nü başlatan Hunların Orta Asya'yı niçin terk ettikleri tam olarak bilinmemektedir. Öne sürülen sebepler arasında siyasi baskılar, iklim değişikliği, yeni yurtlar edinme amacı ya da yağmalarda bulunma arzusu sayılabilir. Kavimler Göçü'nün Başlaması Kavimler Göçü, Hunların 372 yılında Volga Havzası'nı terk ederek Hazar Denizi ile Don Nehri arasında ikamet eden Alanlara hücum etmesiyle başlar. Alanlar yenilir ve Hunlara tâbi olurlar. Daha sonra Hun-Alan birlikleri Don ve Dinyester nehirleri arasında bulunan Ostrogotlara saldırırlar. Ostrogotlar mağlup olur ve önemli bir kısmı Hunların egemenliğini kabul eder. Hunlar daha sonra Vizigotları da mağlup ederek 376 yılında Don, Dinyeper ve Dinyester havalisine girerler.

CERMEN KAVİMLERİ

Kökenleri tartışmalı olan Cermen kavimleri genel itibariyle İskandinavya'dan aşağı Tuna havalisine kadar olan bölgede ikamet etmişlerdir. Bu kavimlerden özellikle Gotlar, Vandallar, Süevler, Lombardlar, Franklar, Anglo-Saksonlar ve Burgondlar imparatorluğun çöküşünde önemli rol oynarlar. Çoğu pagan inancına mensup olan bu kavimler imparatorluk topraklarına dahil olduktan sonra Aryanizm mezhebini kabul ederler. Bu mezhebi kabul etmeleri imparatorluk topraklarında "sapkın" olarak görülmelerine sebebiyet verir.

CERMEN KAVİMLERİNİN ROMA İMPARATORLUĞU'NA ETKİLERİ

Cermen kavimleri IV. yüzyılın son çeyreğinden itibaren Roma İmparatorluğu'nun sınırlarına girerek ona siyasi, askeri, sosyal ve ekonomik alanlarda ciddi etkilerde bulunurlar. Daha V. yüzyılın başlarında hızlı bir şekilde imparatorluğun topraklarını ele geçirmeye başlarlar ve kendi krallıklarını kurarlar. Siyasi ve Askeri Etkiler Cermen kavimlerinin siyasi ve askeri etkileri, Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküşündeki birincil unsur olarak görülebilir. Daha V. yüzyılın başlarında Cermenlerin ve diğer barbar kavimlerin imparatorluk ordusunun dörtte birini teşkil ettikleri tahmin edilmektedir. V. yüzyılın ortalarında ise yabancı unsurlar çıkartıldığı vakit Roma ordusu işlev göremez hâle gelir. Cermenler orduda olduğu kadar siyasette de önemli makamlara çıkarlar. Örneğin IV. yüzyılın sonları ve V. yüzyılın başlarında Batı Roma İmparatorluğu'ndaki en kudretli kişilerden olan Stilicho, Vandal kökenlidir. Cermenlerin imparatorluğa karşı siyasi ve askeri etkilerini üç yüzyılda incelemek mümkündür. IV. yüzyıl: İstilaların başlaması 370'li yıllarda imparatorluğun doğusunu Valens ve batısını da yeğeni Gratianus yönetmektedir. Hunların Alanlar ve Ostrogotlardan sonra Vizigotları da mağlup etmeleriyle bir grup Vizigot, imparatorluk topraklarına girmek zorunda kalırlar ve Valens'in izniyle Tuna Nehri'ni geçerek Moesia ile Trakya'ya yerleştirilirler. Burada Vizigotlar Romalı yöneticilerden kötü muamele görürler ve bir süre sonra isyan ederler. Bu isyan bir savaşla sonuçlanır: 9 Ağustos 378 Hadrianopolis Savaşı'nda Ostrogotlar ve Hunlar tarafından desteklenen Vizigotlar, İmparator Valens'in ordusunu mağlup ederler. Valens dahil olmak üzere ordunun pek çoğu burada öldürülür. Valens'in halefi I. Theodosius, 382 yılında Gotlarla barış yapar ve imparatorluğa hizmet etmeleri karşılığında onları imparatorluk topraklarına yerleştirir. I. Theodosius 395 yılında ölmeden önce imparatorluğu iki oğlu arasında paylaşır ve bu şekilde Roma İmparatorluğu kesin olarak iki kısma ayrılır. V. yüzyıl: Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılışı ve Cermen krallıklarının kuruluşu V. yüzyılın başlarında imparatorluğun hem doğu hem de batı yakası isyanlarla uğraşmak zorunda kalır. Özellikle Gainas ve Radaigas adlı iki Cermenin birkaç sene arayla kalkıştıkları isyanlar ciddi tehlikeler doğurur. Gainas, Konstantinopolis'i ve Radaigas da Roma şehrini tehdit eder. İkisi de bir süre

sonra bertaraf edilir: Gainas, Hun lideri Uldız tarafından öldürülür ve Radaigas da Hun-Roma birlikleri tarafından mağlup edilir. Bu dönemde Hunlar Roma İmparatorluğu'na iyi ücretler karşılığında yardımcı olmaktadır. Özellikle Attila dönemine kadar Batı Roma İmparatorluğu ile iyi ilişkiler kurarlar. Onların bu desteği, imparatorluğun ömrünü yarım asır kadar daha uzatır. 406 yılından sonraki olaylar imparatorluğu geri dönüşü olmayan bir yola sokar. Bu tarihte Vandallar, Alanlar, Süevler ve Burgondlar başta olmak üzere pek çok kavim Ren Nehri'ni geçerler ve Galya'ya doğru yola koyulurlar. Vandallar, Alanlar ve Süevler İspanya'ya kadar ilerlerler ve burayı kendi aralarında paylaşırlar. Britanya'daki lejyonlar bu dönemde imparatorluğun savunması için çağrılır ve Britanya, Anglo-Saksonların saldırılarına karşı kaderine terk edilir. 410 yılında Alaric önderliğinde Vizigotlar Roma şehrini yağmalar, daha sonra Galya ve İspanya'ya geçerler. 413 yılında Burgondlar Galya'da krallıklarını kurarken Vizigotlar da 418 yılında Toulouse merkezli bir krallık kurarlar. 429 yılında Vandallar, kralları Geiserich önderliğinde İspanya'dan Kuzey Afrika'ya geçerler ve 439 yılında büyük liman kenti Kartaca'yı ele geçirirler. Bu tarihlerde Hunlar da Attila önderliğinde batıya yönelirler. 451 yılında Hunlar, Galya'da Roma-Vizigot birlikleriyle karşılaşılırsa da savaştan bir sonuç çıkmaz. Vizigot kralı bu savaşta ölür. Attila 452 yılında Roma önlerine kadar gelir. Papa I. Leo, Roma heyetiyle onun huzuruna çıkar ve iki taraf arasında anlaşma yapılırken Attila geri çekilir. Attila 453 yılında ölür ve Avrupa Hun İmparatorluğu dağılır. Hunlar 454 yılında Cermenlerle yaptıkları Nedao Savaşı'nı kaybederek tarih sahnesinden çekilirler. Bu dönemden sonra Batı Roma İmparatorluğu karmaşık bir sürece girer. 455 yılında Vandallar Roma şehrini yağmalar ve 468 yılında Sicilya'yı ele geçirirler. Vizigotlar 475 yılında tam bağımsızlıklarını ilan ederler. Nihayet 476 yılında Cermen lider Odoaker, Batı Roma İmparatoru Romulus Augustulus'u sürgüne gönderir ve böylece imparatorluk son bulur. Odoaker 493 yılına kadar İtalya'da hüküm sürer. Bu dönemde hem Ostrogotlar hem de Odoaker, Konstantinopolis için tehdit olmaya başlarlar. Doğu Roma İmparatoru Zenon buna bir çözüm üretir: Ostrogot kralı Büyük Theodoric'i İtalya'ya yürümesi için teşvik eder ve 488 yılında iki taraf arasında anlaşma sağlanır. Bu anlaşma gereği Theodoric kavmiyle birlikte İtalya'ya yürür ve Odoaker'i 493 yılında bertaraf eder. Bu tarihten sonra İtalya'da yarım asır kadar sürecek olan Ostrogot hâkimiyeti başlar. VI. yüzyıl: Doğu Roma İmparatorluğu'nun faaliyetleri Batı Roma İmparatorluğu'nun çökmesiyle imparatorluk topraklarında Cermen krallıkları hüküm sürmeye başlamıştır. VI. yüzyılın başları itibariyle İtalya'da Ostrogotlar, Kuzey Afrika'da Vandallar, İspanya'da Vizigotlar, Galiçya'da Süevler, Rhône Vadisi'nde Burgondlar, Galya'nın kuzeyinde Franklar ve Britanya'da Anglo-Saksonlar bulunmaktadır. Doğu Roma İmparatoru I. Iustinianus döneminde batıya karşı büyük bir fetih hareketi başlatılır. Bu fetih hareketleri neticesinde 534 yılında Vandal Krallığı tarih sahnesinden çekilir ve Fas'ın batı kesimi haricinde Kuzey Afrika tekrar imparatorluğun eline geçer. 534 yılında İtalya üzerine gidilir ve 552 yılında Ostrogotlar mağlup edilir. Böylece İtalya'daki Ostrogot Krallığı tarihe karışır ve imparatorluk burayı da tekrar ele geçirmiş olur. 554 yılında İspanya üzerine gidilir ve Kurtuba ile Malaga ele geçirilir. Görünüşte Akdeniz birliği tekrar sağlanmış gibidir. Ancak bu fetih hareketleri uzun ömürlü olmaz. Bunun sebebi bu dönemde Konstantinopolis'te meydana gelen isyanlar, depremler ve salgın hastalıklar gibi olayların imparatorluk ekonomisini çok zor bir duruma sokmasıdır. Ayrıca doğuda Sasaniler ile 562 yılında bir anlaşma yapılır ve Doğu Roma İmparatorluğu Sasanilere büyük bir haraç ödemek zorunda kalır. Dolayısıyla I. Iustinianus 565 yılında ölünce imparatorluk batı politikasından vazgeçmek durumundadır. 568 yılında Lombardlar İtalya'ya girer ve 572 yılında da Vizigotlar İspanya'yı tekrar ele geçirirler. Sosyal ve Ekonomik Etkiler Cermenler imparatorluk topraklarına girdiklerinde nüfus olarak azınlıklardır. Ancak Roma toplumu içinde eriyip gitmezler. Erken dönemde Aryanizm'i benimsemeleri onlara "sapkın" gözüyle bakılmasına yol açar. Bu sebeple Romalılarla uzun süre kaynaşmazlar. Daha 370'li yılların başında imparatorluk tarafından Romalı-Cermen evliliklerinin idamla cezalandırılacağını belirten bir yasa yürürlüğe konur. Evlilik meselesi Cermenler nezdinde de önemlidir. Nitekim Cermen yasalarında da Romalılarla evlilikler yasaklanır. İki taraf arasındaki evlilikler üst kademe ve nadiren görülür. Alt kademedeki evliliklerin ne yoğunlukta olduğunu saptamak zordur. Ancak özellikle de Cermenlerin Katolikliği kabul etmelerinden sonra iki taraf arasındaki ilişkiler gelişir. Zaman içerisinde iki tarafın kaynaşmasıyla günümüzde Avrupa'da yaşayan milletler oluşur. İstilalar şehir hayatında sorunlar doğurur. V. yüzyılın ortalarında Balkanlardaki bazı önemli şehirler düşer. Konstantinopolis'te savunmayı artırmak amacıyla yeni surlar inşa edilir ve doğabilecek su kıtlığına karşı büyük sarnıçlar yaptırılır. Cermenlerin imparatorluk ekonomisine etkileri de oldukça ciddidir. İmparatorluğa saldırılarını önlemek için onlara haraç ödenir. İstilalar vergi toplama işlerini aksatır. Yolların tahrip olması transit ticareti kötü etkiler. İmparatorluğun en zengin bölgesi olan Kuzey Afrika'nın elden çıkması ekonomik sorunları beraberinde getirir. Cermenler imparatorluğa mali sıkıntılar yaşatsa da imparatorluğun çöküşünden sonra ekonomik ve ticari gelişimi sürdürmeye çalışırlar.

ROMA KÜLTÜR VE MEDENİYETİ

Tarihin her döneminde farklı coğrafyalarda yaşamış olan topluluklar kendilerine has kültür ortamları yaratmışlar ve birbirlerini etkilemişlerdir. Bir kültürün kendinden daha üstün diğer kültürlerden etkilenmesi çok doğal ve yaygın bir olgudur. Bu bağlamda Roma sonrası Avrupa'ya yerleşen kavimler de Roma İmparatorluğunun oluşturduğu kültür ve medeniyet ortamından fazlasıyla etkilenmiştir. Yeni bir kültür oluşturan Romalılar, Avrupalı halkların birleşerek ortak bir kimlik oluşturmalarına vesile olmuşlardır. Hıristiyanlığın pagan dinlerin yerini almasıyla beraber kimliğin biçimi giderek değişmeye başlamıştır. Kavimler göçüyle beraber Romalıların kültürel mirası hem zayıflamış hem de yeni unsurlarla birleşmiştir. Bütün değişikliklere rağmen kilise örgütü zayıflamamış, aksine güçlenerek Roma kültürünün yayılmasında önemli rol oynamışlardır.

ROMA KÜLTÜR VE MEDENİYETİNİN AVRUPA'YA TESİRLERİ

Ortaçağ Avrupa kültürünü meydana getiren temel özellikler; Antik Yunan medeniyeti, Roma devlet geleneği, Hıristiyanlık dini ve Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla yerine geçen Cermen unsurudur. Roma kültürü ve medeniyeti, son imparator Augustulus'un tahttan indirilmesi ile imparatorluğun 476 yılında tarih sahnesinden çekilmesine rağmen kendinden sonra kurulan devletlere fazlasıyla tesir etmiştir. Avrupa coğrafyasına gelen kavimler, Roma yıkıntılarının üzerine kendi siyasi yapılarını kurmuşlardır. Siyasi Tesirler Roma İmparatorluğu 476'da resmen yıkıldıktan sonra, yerel savaşçı beyler bağımsız hareket etmeye başlamış ve birçok krallık ortaya çıkmıştı. Bu krallıklar genellikle Roma'ya imrenmiş ve onların bürokratik mekanizmalarından etkilenerek benzer sistemleri uygulamaya çalışmışlardır. Böylece Roma bürokrasisi, imparatorluk yönetimi sona erdikten sonra da varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Roma imparatorunun tahttan indirilmesi, bürokratik alışkanlıkları yok etmemiştir. V. yüzyıl içerisinde kıtada kurulan bütün krallıklar, direkt olarak miras alınan bu yönetim tekniklerine dayanmış, VI. yüzyılda da bahsi geçen yönetim mekanizmalarını kullanan krallar, bu sayede meşruiyet kazanarak iktidarlarını sağlamlaştırmışlardır. Kralların bürokratik alışkanlıkları devam ettirmesine karşın uzun vadede miras alınan Roma bürokrasisi dayanıklı olamamış, bürokrasiyi oluşturan öğeler dağılmıştır. Kısaca, Roma bürokrasisi ve hukuk sistemi V. yüzyıldan sonra yavaş yavaş dağılmış fakat yok olmamış, dağınık bir şekilde varlığını sürdürmüştür. Sosyal Tesirler Roma İmparatorluğu, yıkılışından kısa süre önce Hıristiyanlık dinini kabul ederken Avrupa'ya gelen kavimlerin büyük çoğunluğu pagan inanışlarını sürdürüyorlardı. Bu kavimler Roma medeniyetinin etki alanına girdikleri andan itibaren çeşitli sebeplerle Roma imparatorluk dini olan Hıristiyanlığı benimsemeye başlamışlardı. Hıristiyanlık dini imparatorluk sınırları içerisine o kadar sağlam yerleşmişti ki, sadece devletin batı kanadının çökmesinin ardından Romalı yaşam tarzının bütünüyle bozulduğu yerlerde gerilemiş, diğer yerlerde, özellikle de Roma şehrinde etkisini fazlasıyla hissettirmiştir. Kiliseye mensup din adamları bu siyasi çöküşten yararlanarak ortaya çıkan otorite boşluğunu doldurmuştur. Devletin yerine getirdiği yönetim işlevlerinin çoğunu bu devlet adamları üstlenmiş ve giderek artan bir güce sahip olmuşlardır. Hukuk Alanındaki Tesirler Roma sonrası kurulan krallıkların geleneksel hukuk normları mevcuttu, fakat bunlar kurumsal bir yapıya geçiş için çok da uygun sayılmazdı. Konar-göçer yaşam tarzını benimsemiş olan bu krallıkların yöneticileri, daha etkili bir bürokratik yapı kurabilmek için yüzyıllardır sağlam şekilde yerleşmiş olan Roma hukukuna ait birçok olguyu benimsemişlerdir. Geç Roma İmparatorluğu'nun yasa derlemeleri, bu bölgelerde uzun süre yürürlükte kalmaya devam etmiştir. Cermenler ise 6. yüzyıldan itibaren yazılı bir biçim almaya başlayan kendi toplumsal geleneklerini sürdürmeye çalışmışlardı. Bu iki hukuk sistemi bir arada var olmaya devam etmiştir. Dil ve Eğitim Alanındaki Tesirler Roma İmparatorluğunun dili Latinceydi ve Roma'nın sınırlarından sızan topluluklar bu dil üzerinden Roma ile etkileşim sağlamak zorundaydı. İmparatorluk sonrası dönemde Latin dili yok olmamış, Hıristiyan cemaatlerin varlıklarını sürdürdüklerini bölgelerde konuşulmaya devam etmiştir. Britanya'nın batı bölgeleri ve Balkanlar'da VI. yüzyıla kadar egemen dil olan Latince, bu dönemden sonra Akdeniz'in batısıyla İberya, Galya ve İtalya'nın iç bölgelerine yoğunlaşmıştı. Doğu Roma İmparatorluğunun yönetim dilinin Yunancaya dönmesiyle beraber Latince, doğu bölgelerinde etkisini yitirmişti. Latin dilinin yayılımı Hıristiyanlıkla paralel bir seyir izlemiştir. Kutsal Kitap kültürünün yayılmasıyla, bu kültürle uğraşan kişilerden en azından bazılarının Latinceyi bilmeleri gerekmiştir. İlk defa erken Ortaçağ'da Avrupa'nın büyük bölümüne nüfuz eden Latince, Hıristiyan kiliselerin özel ilgi alanı haline gelmişti. Romalılar, Yunanlılardan ilham alarak kendilerine has bir edebiyat yaratmıştır. Şiirler ve düzyazı

metinleri kapsayan bu edebiyat zarif ve sade bir Latince ile yazılmıştır. Üstelik yazarlar sürekli Yunan mitlerine ve eski Roma tarihine gönderme yapmıştır. Romalılar eğitim için düzenli okullar kurmuştur. Her şehirde en azından bir okul vardır. Orada asilzadelerin erkek çocukları tahsil görmüştür. Öğretmenler şehir meclisinden maaş almıştır. Eğitim sistemi Yunanlıların daha önce oluşturduğu prensiplere temellenmiştir. MÖ I. yüzyılda kurulmuş olan bu sistem çok dayanıklıydı. Altı yüzyıl boyunca hiç değişmeden ayakta kalmıştır. Oysa Roma İmparatorluğu MS V. yüzyılda çöktüğünde bir bozulma süreci başlamıştır. MS VII. yüzyıla gelindiğinde geleneksel Roma edebiyatı iz bırakmadan kaybolmuştu. Sanat Alanındaki Tesirler Roma İmparatorluğu'nun çöküşü sonrası sanatsal evrimde kayda değer bir kesinti yaşanmamıştır. Kilisenin toplum üzerindeki artan baskısı ve Doğu kültürüne karşı artan ilgi, sanata yön vermiştir. İmparatorluğun son dönemlerinde ortaya çıkmaya başlayan İran, Suriye ve Mısır etkileriyle beraber başlayan Doğululaşma süreci, imparatorluk çöktükten sonra da devam etmiştir. Bu Doğululaşmanın ortaya çıkmasında anti-Hellenik tepkinin de katkısı olmuştur. Karadeniz'in kuzeyinden gelen kavimlerin Avrupa'ya taşıdığı doğu estetiği, kendisini arkeolojik kazılarda ortaya çıkarılan broşlar, gerdanlıklar, yüzükler ve altın kaplama kaplarda göstermektedir. Bu kavimler İran ve Sarmat sanatından etkilenmiş, fakat kendi sanatsal tavırlarını da korumayı başarmışlardır. Kavimlerin koruduğu sanatsal anlayışı ile etkilendiği doğu sanatının karışmasından ortaya çıkan tarza Romalılar Ars Barbarica adını vermişlerdir.

Giriş

10. yüzyılda Avrupa, 3 farklı yönden istila tehdidiyle karşılaştı: Doğudan Macarlar, kuzeyden Vikingler, batıdan ve güneyden Berberiler ve Araplar, yani Müslümanlar. Müslümanların Sicilya'da ve Endülüs'te oluşturdukları medeniyet düzeyi tartışmasız bir şekilde çok ileri bir seviyedeydi. Ayrıca Endülüs ve Sicilya Müslümanları, İslam medeniyetinin batıdaki iki önemli uzantısıydılar ve kendilerine has birer alt-medeniyet geliştirmiş olmakla birlikte ana medeniyet bölgesiyle irtibat halindeydiler. Bu Müslümanlar Avrupa'yı düşük medeniyet düzeyinde görmekteydiler. Onlar, ele geçirdikleri bölgelerin halkından etkilenen değil, onları etkileyen taraftılar. Kültürel, bilimsel, düşünsel alanlarda Müslümanlar Hristiyan Avrupa dünyasını derinden etkilemekteydiler. Avrupa Hunları Asya Hun İmparatorluğu dağıldıktan sonra, Hunların bir kolu M.S. IV. yüzyılın ikinci yarısında kuzeybatıya doğru harekete geçtiler. Önce göçebe Alanları yerlerinden ettiler. 370 yılında günümüz Ukrayna bozkırlarını işgal etmiş olan Ostrogotları hezimete uğrattılar; sonra Vizigotları 376 yılında Trakya'ya doğru çekilmeye zorladılar. Hunların yol açtıkları ve yaklaşık olarak bir asır süren şok dalgaları, genellikle Germen ve Slav asıllı olan bir dizi halkı etkileyen Kavimler Göçü'nü başlatacaktır. Bu akınlar Roma İmparatorluğu'na baskı uygulayacak ve sonra da Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküşünü hızlandıracaktır. Hunlar, Gotları yendiler iki defa bozguna uğrattılar. Önerilerinden kaçan Vandallar, Süevler, Alanlar, Burgundlar ve Alamanlarla dalgalar halinde Ren Nehri'ni aştılar. Hunlar, Rua'nın liderliğinde Trakya'ya tahrip gücü yüksek bir akın gerçekleştirdiler. Romalılar, saldırmama koşuluyla Hunlara yıllık yakl. 160 kg altın ödemeye razı oldular. Hunlar, saldırı cephelerini Doğu Roma İmparatorluğu'na taşımalarının ardından Macaristan düzlüklerini genel karargâhları haline getirmişlerdi. Attila, kardeşi Bleda'nın ölümünden sonra, iktidarını güçlendirdi ve Roma açısından çok daha ölümcül bir tehdit haline geldi. 444-447 yılları arasında, Balkanlar'ı yakıp yıktı ve Galya'yı talan etti. 451 yılında, çocukluğunu Hun topraklarında rehin olarak geçirmiş olan ve bu sayede Hun savaş usullerine de aşina bir Romalı general olan Aetius, Troyes'te Attila'nın karşısına çıktı. Bu kanlı savaşta 150.000'den fazla kişi öldü. Attila, ertesine Po Ovası'ndaki şehirleri, kırsalı yağmaladı. Attila 453'te ölünce, imparatorluğunu bir arada tutan unsurlar da ortadan kalkmaya başladı. Tahakküm altındaki isyancı halklardan oluşan bir ittifak, 455 yılında Hunları yenilgiye uğrattı. Hun İmparatorluğu dağılma sürecine girdi. Avarlar VI. yüzyıl ortalarında, Avarlar batıya yöneldiler. Onlar da Hunlar gibi doğudan, Asya steplerinden gelmişlerdi ve soy olarak da Hunlara yakın idiler. Avarlar, Bizans sarayına bir elçilik heyeti göndererek askeri ittifak kurulmasını teklif etmişlerdi. Bizans, Avar süvarilerinin yeteneklerini çabucak fark etti. Bu yeni gelen step ulusu, fırlatılan silahların kullanımında usta olmanın yanı sıra kendilerince geliştirilen üzenge sayesinde savaş meydanlarında manevra yapma hususunda da çok başarılıydı. Avarlar, Tuna boylarındaki stratejik Bizans kalelerinin çoğunu ele geçirdiler. Güçlerine güç kattıkça, Bizans'ın buradaki varlığıyla da amansız bir şekilde savaştılar. Hâkimiyetleri altında bulunan ama görece bağımsız hareket eden Slav topluluklarıyla birlikte Balkanları kasıp kavurmaktaydılar. Bizans İmparatorluğu, yıllık 200.000 altın karşılığında Avarlarla barış antlaşması yaptı. 626 yılında Avarlar, 80.000 kişilik bir orduyla ve Sasanilerle ittifak halinde İstanbul'u kuşatmaya karar verdiler. Sonuç, tam bir felakete dönüştü. Bu kuşatma girişiminden sonra Avarlar bir daha toparlanamadılar. Nihayetinde, 800'lü yılların başında Frank kralı Şarlman tarafından hâkimiyetlerine son verdi. Ülkeleri, Franklar ve bölgeye gelen bir başka göçebe ulus olan Bulgarlar arasında paylaşıldı. Endülüs Müslümanları Tarık bin Ziyâd, 711'de İber Yarımadası'na geçti ve Vizigot kralı Rodrigo'yu yenilgiye uğrattı. Ertesi yıl, Musa bin Nusayr ile birlikte İber Yarımadası'nı fethettiler, Pireneler'i aştılar ve Charlmange'nin krallığına saldırdılar. Böylece günümüz İspanya ve Portekiz topraklarıyla Fransa'nın batı kısmını kapsayan büyük bir toprak parçası Emevî Halifeliği'nin yönetimine geçmiş oldu. 714-755 yılları arasında, İber Yarımadası askeri valilerce yönetildi. Emevîler çökünce, I Abdurrahman, 756'da İspanya'ya geçerek kendisini hükümdar ilan etti, böylece İspanya'da Endülüs Emevîleri dönemi başladı. II Abdurrahman döneminde Endülüs devlet mekanizması düzenlendi. 871 sonrasında çıkan çok sayıda isyanın ardından Endülüs, 20'den fazla küçük devletçiğe bölündü. Bu siyasal kaos ortamını III Abdurrahman bitirdi ve tüm Endülüs'te kontrolü sağladı. Fâtımîlere karşı güç mücadelesine girişti. İspanyol krallıklarını yendi ve vergiye bağladı. Bizans, Kutsal Roma-Germen Krallığı ve Hazar Kağanlığı ile ikili münasebetler kurdu. Hazineyi doldurdu. Endülüs'te halifelik 1031'de yıkıldı. Bu tarihten 1090 yılına kadar süren 60 yıllık dönemde Endülüs, Mülükü't-Tavâif dönemine girdi. Murâbitlar, 1086'da yapılan Zellaka Savaşı ile Hristiyanları yendiler,

beylikleri ilga ettiler ve 1090-1147 yılları arasındaki Endülüs'ü ellerinde tuttular. Murâbitların Kuzey Afrika'da güçten düşmeleriyle oluşan boşluğu Muvahhid Hanedanlığı doldurdu. Muvahhidler de İspanyollara ve Portekizlilere üst üste yenilgiler tattırdılar. Ancak onlar, 1212'de yapılan Las Navas de Tolasa Savaşı'nda Hristiyan birliğine yenildiler. Merînîler, Hristiyan birliğine karşı destek isteyen Endülüs halkı için İber Yarımadası'na geçtiler. Merînîler de ilki 1275'te olmak üzere, Hristiyanlara karşı bazı zaferler kazandılar. Ancak Merînîler Endülüs'e hâkim olmak gibi bir düşünceye sahip değillerdi. Birleşik Hristiyan güçleri karşısında 1340 yılında yenildiler ve İspanya'dan çekildiler. Granada'da kurulan Nasrî Emirliği (Benî Ahmer Devleti), 1238'den 1492'ye kadar devam etti. Endülüs halkı, dini olarak üç gruptan oluşmaktaydı: Müslümanlar, Hristiyanlar, Yahudiler. Müslümanlar da kendi aralarında Arap asıllılar, Berberiler, Müvellidün olmak üzere, farklı gruplara ayrılmaktaydılar. Daha az orandaki diğer Müslüman gruplar, Mevâlîler ve Sakâlîbe idi. Endülüs Hristiyanları arasında Müslümanları konuşma dili, alfabe, giyim-kuşam, yeme-içme adetleri gibi her alanda taklit etme, onlar gibi yaşama modası vardı. Endülüs'ün zenginleri, elegant bir yaşam sürmekteydiler. İki katlı, geniş avlulu ve bahçeli evlerde yaşamaktaydılar. Evlerinin birçoğunda bir çalışma odaları ve kişisel kütüphaneleri bulunurdu. Endüslü kadınlar, çarşılarda rahatça dolaşabiliyorlar; hemcinsleriyle arkadaş ve sohbet grupları oluşturabiliyorlar; kadın hamamlarında temizlik, epilasyon, masaj ihtiyaçlarını gidermelerinin yanında gönüllü olarak eğlenebiliyorlardı. Kadınların üst düzey medrese eğitimi almaları mümkündür. Tarım Müslümanlar İspanya'da daha önce tanınmayan pirinç, kayısı, portakal, limon, nar, pamuk, şeker kamışı, sert buğday, hurma, gül, şeftali, enginar, keçiyoynuzu, safran, greyfurt gibi ürünleri yetiştirmeye başladılar. Şiraz üzümü benzeri farklı bitki türlerini burada yetiştirmeyi başardılar. Sulu tarım, toprak ıslahı, gübreleme çalışmalarıyla İspanya'da bir tür tarım reformu gerçekleştirdiler. Merînîler döneminde merinos olarak bilinen koyun ırkı İspanya'da yetiştirilmeye başlandı. Endüstriyel Üretim ve Ticarete dair şu bilgiler verilebilir. Kurtuba, dericilik ve dokumacılık merkezi; Toledo, kılıç üretim merkezi; Sevilla, müzik aletleri imalat merkezi; Valencia, süs vazoları merkezi; Cuenca, mücevher kutu üretim merkezi oldu. Endülüs'ün, cıva, demir, gümüş, ipek, yün, silah, deri eşya, kumaş boyası, yük katırı, kâğıt, keten, mermer, şeker, safran, zeytinyağı, pamuk, kurşun, hazır tekstil gibi pek çok ihraç ürünü bulunmaktaydı. Ürünlerini Fransa, Hollanda, diğer Avrupa ülkeleri, Müslüman ülkeler ve Bizans'a göndermekteydi. İspanya, şu siyasi iktidarların yönetimi altında kalmıştır: Endülüs Emevî Halîfeliği, Mülûkû't-Tavâif (şehir-devletleri dönemi), Murâbitlar, Muvahhidler, Merînîler, son dönem hanedanlıklar (Granada'daki Nasrî Devleti gibi). Bunlardan Mülûkû't-Tavâif, mevcut iktidarların güçten düştüğü her dönemde tekrar ortaya çıkıyordu. En önemlileri arasında, Benî Hammûd, Benî Zîrî, Benî Abbâd, Benî Âmir, Benî Zünnûn ve Benî Hûd vardı. Endülüs'ü benzerlerinden farklı kılan başlıca özellikler şunlardır: Gelişmiş entelektüel ortam, moda düşkünlük, Mâlikî Mezhebi, deniz ticaretinde kat edilen mesafe, Endüslü girişimci tüccarlar, seyahat etmeye yatkınlık, bahçecilik ve peyzajda ince zevk sahibi olmak, serbest düşünce ortamı. Endüslülerin Avrupa'ya Öğrettikleri çok sayıda yenilikler vardı. Bunlar: Sulama kanallarının yeraltından nakledilmesi, palmiye ağacından katran üretilmesi, zeytinyağının yemeklerde kullanılması, at nalı tipi kemer kullanımı, kâğıt, parfüm, mevsimlere göre farklı giymek. Felsefede sorgulama olgusu, bilim alanında ise yapay kristal üretiminden astronomiye kadar daha birçok yeni şey öğrettiler. Ortaçağ'da, Endülüs İspanya'sında göz ameliyatı yapılıyor ya da kedi bağırsağı kullanılarak ameliyat yarasına dikiş atılıyordu. Sicilya, İtalya ve Güney Fransa'ya Düzenlenen İslam Akınları Sicilya'ya ilk akınlar Muaviye döneminde başlamıştı. 9. yüzyıl başlarında, Ağlebîler adaya çıkarma yaptılar. 831'de Palermo, 843'te Messina, 878'de Saragosa fethedildi. Tüm Sicilya'nın fethi 902 yılında tamamlandı. Müslümanlar İtalya'ya da erken denebilecek dönemlerde akınlar yapmışlardı. 837 yılından itibaren Napoli, Venedik, Bari, Toronto üzerine seferler düzenlemiş, Roma'yı kuşatmışlardı. Müslümanlar, aynı dönemlerde Güney Fransa'da çeşitli bölgelere akınlar düzenlemekteydiler. 869'da Malta Adası'nı ele geçirdiler. Ancak hem Avrupa'daki yönetimler hem de Bizans İmparatorluğu, Müslümanlara karşı mücadelelerini sürdürdüler ve 890 yılından önce İtalya'daki toprakları geri almayı başardılar. Fâtımîler döneminde Cenova yağmalandı. Sicilya'nın Müslüman emirleri, 1002'de Pisa ve Cagliari'yi yağmaladılar; 1009'da Cozenza'yı aldılar; 1015'te Salerno'yu kuşattılar. Sicilya'da Müslümanlar Sicilya'nın fethi Ağlebîler tarafından tamamlanmıştı. 909'da Fâtımîlere bağlandı. 1000 yılına doğru, Sicilya'nın emirleri bağımsız hareket etmeye başladılar. 1060'tan itibaren Normanlar, zamanla Messina'yı, Palermo'yu, Saragosa'yı ele geçirdiler. Kral I Roger, 1091 yılında Sicilya'nın tamamına hâkim durumdaydı. Ada, Normanların eline geçtikten sonra bile gelişmiş İslam kültürünün hegemonyası altındaydı ve bu durumunu 1266 yılına dek sürdürdü. Bu dönemlerde Arapçadan Latinceye çeviriler yapıldı.

ORTAÇAĞDA AVRUPA'DA FRANKLAR

Frankların, yani Ren Nehri'nin güney kısmının kuzey ve doğusuna yerleşmiş olan halkların krallığı, III. yüzyıl sonu ile IV. yüzyıl başlarından itibaren Batı Avrupa tarihinde önemli bir unsur olmuştur. Frank adı bir kabile ismi olmayıp başlangıçta Roma İmparatorluğu'nun doğu ve kuzey sınırlarında yerleştikleri halde Roma hâkimiyeti dışındaki Cermen kabilelerini ifade ediyordu. Bu kabilelerin diğer Cermen topluluklarında da olduğu gibi halk tarafından seçilen "halk kralları" vardı. Kabileleri bir araya getirerek zafere ulaştıracağına inanılarak başa geçirilen "üst kral" kendisine "Frankların kralı" unvanını verdi ve böylece birleşen kabileler de Frank adını benimsemiş oldular. Frankların kendi dillerinde kendileri için kullandıkları, "Francus" sıfatı acımasız, cüretkâr ve vahşi anlamlarına gelmekteydi. Ancak bu kelime, Frankların Roma'ya ve diğer güçlere karşı kazandıkları bağımsızlık mücadelelerine paralel olarak zamanla bugün bile geçerliliğini koruyan "özgür/özgürlük" anlamında pozitif bir değer kazanmıştır. Tarihte Frank adına ilk defa imparator Gallienus devrinde (218-268) rastlanmaktadır Günümüzde Fransa, Lüksemburg, Belçika, Kuzey İtalya'nın batı bölümü, Hollanda ile Almanya'nın bir kısmını da içine alan ve İmparatorluk sınırlarında olan Galya bölgesi, kavimler göçünden sonra Franklar, Burgondlar ve Vizigotlar tarafından paylaşılmıştı. 507 yılında Vizigotları, 530 yılı dolaylarında da Burgondları etkisiz hale getirmeyi başaran Franklar, Ren Nehri ve günümüzde Hollanda'nın güney kısmındaki kolları arasındaki bölgede yaşayan halkların konfederasyon halinde bir araya gelmelerinden oluşmuştur. Avrupa'nın etnik yapısını büyük ölçüde değiştiren ve yine Avrupa'nın geleceğinin şekillenmesinde en etkili kavimlerden biri olan Franklar zamanla Kuzey Galya'da büyük bir güç haline geldiler.

MEROVENJ KRALLIĞI

Salien Franklarından olan Merovenjler, IV. yüzyılda Galya'ya yerleştiler. Merovenjler, Merovius'un liderliği ile Güney Almanya, Fransa ve İtalya'nın kuzeybatısını kapsayan bir coğrafyada 751 yılına kadar sürecek olan bir hanedanlığın temelini attılar. Merovius'un ölümü ile tahta geçen I. Childeric bu hanedanlığın gücünü korumayı başardı. I. Childeric'in ölümü ile tahta Klovis geçti. Klovis, Merovenj Hanedanı'nın tarihteki ilk büyük isim oldu. Klovis başa geçtiğinde Roma İmparatorluğu'na bağlılığını devam ettirdi. 486'da Galya'daki Roma temsilcisi Sygirus'a savaş açtı ve onu yendi. Böylece Roma İmparatorluğu'nun Galya'daki kalıntılarını ortadan kaldırdı. 496 yılında Hıristiyanlık inancını kabul eden Klovis, bu tarihten itibaren Hıristiyanlığı koruma ve yayma görevini üstlendi. Klovis Hıristiyanlığı kabul edince Roma Kilisesi ile gizli bir anlaşma imzalamıştı. Bu anlaşma ile Merovenj soyu kutsanmış, dünyevî işlerin Merovenj Hanedanlığı tarafından yürütülmesi kararlaştırılmıştı. Ayrıca Roma Kilisesi en yüksek ruhanî otorite kabul edilmiş, Roma Rahibi kendini Papa ilan etmişti.

TEMBEL KRALLAR DÖNEMİ

Klovis'in 511'de ölümü üzerine krallık toprakları oğulları arasında paylaştırıldı. Frank geleneğine göre ülke hanedan üyeleri arasında paylaştırılıyordu. Bu gelenek nedeniyle Merovenj Hanedanlığı gücünü ve toprak bütünlüğünü devam ettiremiyordu. Merovenj Krallarının bu şekilde gücünü yitirdiği dönemde zengin toprak sahipleri yönetimde etkili olmaya başladılar. Bu zengin toprak sahiplerinden olan Pepin ailesi Austrasia Sarayında Majordamus (Saray Kâhyası) olmayı başardı. Frank Krallığı I. Dogobert'in ölümünden itibaren bu ailenin soyundan gelen majordamuslar tarafından yönetilmeye başladı. Merovenj Krallığı içerisinde Karolenj iktidarının güçlü bir şekilde belirmesi ise Karl Martel sayesinde oldu. Karl, öncelikle Austrasia bölgesinin düküydü. Daha sonra Merovenj Krallığı'nın saray kâhyası olarak görev yaptı. Hâkimiyeti döneminde (711-741) Galya'nın içinde ve dışında büyük zaferler elde etti. Bavyera ele geçirildikten sonra üç yıl süren bir savaşın neticesinde (727-730) Almanya Krallığı da bu topraklara katıldı. Karl, krallığının sınırlarını 15 yıl içerisinde Ren'in ötesine götürmeyi başardı. Bu ülkeleri sadece hâkimiyet altına almakla kalmayıp Hıristiyanlığı kabul etmelerini de sağladı. Karl Martel'e asıl ününü ise İspanya'dan gelen ve Fransa'nın içlerine kadar girmiş olan Müslüman ordularını Poitiers Savaşı'nda (732) mağlup etmesi sağladı. Martel, bu savaş ile Müslümanların Avrupa içlerine ilerleyişini durdurmuştur. Merovenj Kralları ise artık sadece ismen vardılar. 741 yılında Karl Martel öldüğünde oğulları III. Pepin (Kısa Pepin) ve Karloman, krallığı aralarında paylaştılar. Karloman'ın 747'de bir manastıra çekilmesiyle Kısa Pepin, Frankların tek yöneticisi durumuna geldi.

KAROLENJ KRALLIĞI

Karl Martel'den sonra tahta geçen oğlu III. Pepin, Roma Kilisesi ile ilişkilerini yakın tuttu. Ülkeyi yönetmek için artık Merovenj Krallarına ismen de olsa ihtiyaçlarının kalmadığına karar verdi. Artık

uygun zamanın geldiğini düşündü ve Papa ile irtibat kurarak Merovenjlerin son Kralı olan III. Childeric'i tahttan indirdi. Böylece Merovenj Hanedanlığı son buldu. III. Pepin daha önce Klovis'in Roma Kilisesi ile yaptığı anlaşmayı bu defa kendi soyu için yaptı. Bu kutsama ile Pepin'in soyu kutsal bir nitelik kazandı. Frank tahtına III. Pepin'in ailesi dışından birinin geçmesi yasaklanmış ve Karolenj Hanedanı dönemi 751 yılında resmen başlamış oldu. 768 yılında Paris'te ölen Kısa Pepin'in ölümünün ardından krallık, oğulları Karloman ve Karl arasında paylaştırıldı. Karloman'ın 771 yılında ölmesi ile krallığın yönetimi Büyük Karl ya da Karl da denilen Şarlman'ın eline geçti. Pepin ailesi, Şarlman'dan itibaren Karolenj Hanedanlığı ismini aldı. Şarlman'ın hâkimiyeti boyunca birçok alanda yenilikler ve düzenlemeler yaptığı görülmektedir. Yaklaşık olarak 45 yıl yönetimde kalan Şarlman'ın askerî seferleri ile Akitanya, Saksonya, Britanya, Bavyera gibi topraklar ele geçirilmiş; Lombard Krallığı, Avarlar ve Danlar hâkimiyet altına alınmış ve neredeyse tüm Avrupa kıtasını yöneten bir imparator hâline gelmişti. Elde ettiği geniş toprakları korumak için kendisinden önce de var olan senyör-vasal uygulamasını genişletmiştir. Bu uygulamadaki toprak hiyerarşisi Avrupa'da XV. yüzyıla kadar sürecek olan feodal sistemin ilk adımlarından biri olarak görülmektedir. Şarlman'ın kültürel alandaki icraatları Avrupa'nın birçok eserden haberdar olmasını ve bu eserlerin günümüze ulaşmasını sağlamıştır. Ayrıca bu kültürel aydınlanma hareketi bazı ilim adamları tarafından "Karolenj Rönesansı" olarak da adlandırılmaktadır. Şarlman'dan sonra tahta oğlu Dindar Louis geçmiştir. Dindar Louis'in ölümünden sonra oğulları arasında taht mücadeleleri başlamıştır. Bu mücadelelerin sonunda toprakların paylaşıldığı Verdun Antlaşması (843) yapılmıştır. Antlaşma neticesinde Frank Krallığı, Doğu Krallığı, Batı Krallığı ve Orta Krallık olarak üçe ayrılmıştır. Orta Krallık Doğu ve Batı Krallıkları tarafından paylaşılmıştır. Batı Krallığı Capet Hanedanlığı, Doğu Krallığı ise Otto Hanedanlığının hâkimiyetine girmiştir. Frank İmparatorluğu'nun büyümesi, Hıristiyanlığın hüküm sürdüğü toprakların önemli oranda genişlemesini sağladı. İskandinavya'dan İber Yarımadası'na, Rusya'dan Britanya Adaları'na kadar, Ortaçağ Hıristiyanlığı, geniş topraklara yayılmıştır. Uzun yıllar yönetimde söz sahibi olan Karolenjler, 987'de tarih sahnesinden çekilmişlerdir.

FEODAL SİSTEMİN TEŞKÜLÜ VE ÖZELLİKLERİ

Şarlman'ın ölümünden kısa bir süre sonra, kurduğu büyük imparatorluğun 843 yılında imzalanan Verdun Antlaşması ile torunları arasında üçe bölünmesinin ardından Avrupa'da bir merkezi iktidar boşluğu oluşur. Bu merkezi iktidar boşluğuna, IX. ve X. yüzyıllar boyunca güneyden Müslümanlar, doğudan Macarlar ve kuzeyden İskandinavlar (Normanlar) tarafından yapılan istilalar da eklenince, Avrupa'da ciddi bir güvensizlik ortamı oluşur. Güçsüzleşen devletin halkı koruma noktasında yetersiz kalması nedeniyle korunma ihtiyacı duyan köylüleri yerel yöneticilere sığınır. Tarımın gelişmesi ve ihtiyaç duyulan güvenlik ortamının sağlanması feodal sistemin gelişip güçlenmesi ile mümkün olur.

FEODAL SİSTEM

Feodal sistem, Ortaçağın V. ve IX. yüzyıllar arasını kapsayan erken döneminde ortaya çıkmış bir sistemdir. Kendine has bir toplum tipi ve üretim biçimine sahiptir. Ortaçağ Avrupa'sında lordlar ve vassallar arasındaki ilişkilere dayalı toplumsal, siyasi, hukuki ve ekonomik sisteme feodal sistem denir. Feodal sistemin iki temel prensibi toprak ve kişisel ilişkilere dayanır. Ortaçağda mevcut olmayan ve o dönemde yaşayanlar tarafından bilinmeyen 'feodalite' terimi, 1789'da Fransız devrimciler tarafından eski sistemi kötüleme amacıyla kullanılmaya başlanır.

Kavramın Etimolojik Kökeni:

Feodalite, Latince feodalis ve yine Latince feodum ya da feudum kelimelerinden gelmektedir. Feodum ise Cermen dilinden gelme ve taşınabilir mülk ya da bir hizmet karşılığı ödenen ücret anlamına gelen feos ya da fief sözcüklerinden türetilmiştir.

FEODAL SİSTEMİN ORTAYA ÇIKTIĞI DÖNEMDE AVRUPANIN GENEL DURUMU

Ortaçağ feodalitesi son derece çalkantılı bir dönemde ortaya çıkar. Verdun Antlaşmasından sonra Şarlman'ın imparatorluğunun torunları arasında üçe bölünmesi imparatorluğun dağılmasını büyük oranda etkiler ve kuzeyden, güneyden ve doğudan gelen istilalar ile bu süreç hız kazanır. Güneyden gelen Müslüman Araplar, İtalya'nın bazı kısımları ile Sicilya'yı, kuzeyden gelen İskandinavlar, özellikle Frank toprakları ve İngiltere'yi, doğudan gelen Macarlar ise Bavyera, Saksonya, Tübingiya, Lombardiye ve Frankonya'yı istila ederler. Feodalitenin kesin olarak oluşumu, bu son barbar saldırıların yarattığı atmosfer içinde olmuştur. Büyük akınlar X. yüzyılda sona erer. Ancak Avrupa onların neden oldukları hasarın ardından hemen toparlanamaz. Geniş alanlar fethetmiş olan bu istilacıların ya asimile edilmesi ya da yok edilmesi gerekmektedir. İngiltere, İrlanda ve Normandiya'ya gelen kuzeyli İskandinavlar, Hıristiyanlığı ve batı geleneğini tereddüt etmeden kabul ettiler, ancak Macarlar, sindirilmesi daha zor bir gruptu. XI. yüzyıla kadar tam olarak asimile olmadılar ve hiçbir zaman İskandinavlar gibi diğer halklarla birleşmediler. Onların asimile olması imkânsızdı. Feodalizm, bu zayıflayan merkezi otorite, iç savaş, işgal ve ekonomik durgunluk atmosferinde ortaya çıkmıştır.

FEODAL SİSTEMİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Feodal sistemin esas niteliği, merkezî devlet yapısının olmadığı bir dönemde yerel düzeyde bir yönetimi teşkil etmesiydi. Ana unsurları feodal lord, vassal ve toprağa bağlı köylüler (serfler) olan feodalizm, lord ile vassal arasındaki ilişkilere dayanır. Bu ilişkilerde iki tarafında birbirine karşı belirli hakları ve görevleri vardır. Lord vassalı korur, adaleti sağlar, anlaşmazlıkları çözer, vassal da lorda hizmet eder, gerekli durumlarda vergi verir. Karşılıklılık esasının hâkim olduğu feodal sistemde lord ile vassal bir çeşit kontrat ile birbirlerine bağlıdır. Bu kontrata aykırı hareket edildiğinde bu karşılıklı hak ve görevler de sona erer. Ortaçağ Batı dünyasının toplumsal haritası bünyesinde, oratores (dua edenler), bellatores (savaşanlar) ve laboratores (çalışanlar) şeklinde üç büyük işlevi barındırır. Feodal sistemin bu temel bileşenlerinden birisi olan kilise, sayıca çok ve çoğunlukla geniş topraklara sahipti. Kralların ve soyluların toprak bağışları yanı sıra halk da kiliseye tith adı bir vergi ödüyordu. Feodalizmin bir diğer önemli unsuru da şövalyeliktir. Bu kurum, şövalyeler olarak adlandırılan üyelerin Kilise'nin korunmasına ve zayıfların ve ezilenlerin savunulmasına bağlı olduğu askeri bir düzendi. Milite, yani şövalyeler sınıfı XI. yüzyılın başlarından itibaren feodal düzende ön plana çıkmaya başlamıştır. En önemli şövalyeler kendi şato ve kalelerine sahipti. Şato, feodal sistemde güç ve nüfuz göstergesiydi.

Vassallık:

Ortaçağın başlarında hizmetkâr, köle, uşak vs. belirlemeleri yapmak amacıyla "oğlan" kelimesi için çeşitli ifadeler kullanılmaktaydı. Vassal kelimesi de bu ifadelerden birisi olan Keltçe gwas sözcüğünden gelmektedir. Vassallık, en temel haliyle bir başka adamın adamı olmak şeklinde

tanımlanabilir. Vassalın görevleri arasında senyörü için savaşmak dışında, kalelerinde nöbet tutmak, belirli dönemlerde toplantılara katılmak gibi görevler de bulunur. Vassal ile senyör arasındaki bağıllık ve yükümlülükler bir sözleşme ile belirlenmektedir.

Vassallık yemini:

Vassal ellerini birleştirip senyörün avuç içine koyar ve senyör de vassalın ellerini kendi ellerinin arasına alır. Bu bir tabiiyet göstergesidir ve bazen buna diz çökme eklenerek etkisi artırılır. Vassal, senyöre onun “adamı” olduğuna dair birkaç söz söyleyerek kendisini senyörün hizmetine adanmış olduğunu belirtir. Ardından bir bağıllık yemini eder. Bu törenin adına “adamı olma, biat” anlamına gelen homage ya da homage denir.

Serflik:

Feodal sistemin önemli unsurlarından birisi olan serfler toprağa bağlı işçilerdir. Köle değildirler, ancak toprağa bağlı oldukları için toprak ile birlikte alınıp satılabilir ya da hediye edilebilirler. Serfler, efendileri için toprağın bir kısmını işlemek, evinin içinde ve çevresinde çalışmak, ateşi için odun kesmek, tahılını, şarabını ve samanını taşımak, mülkündeki yolları ve köprüleri onarmak gibi görevlerle uğraşırlardı. Senyörlerin güçleri, sahip oldukları toprakların çokluğundan ziyade o toprakların üzerinde çalışan adamların sayısına bağlıydı. Bu nedenle, serf senyörü için topraktan bile daha önemlidir. Feodal örfi hukuka göre kaçan serfin yakalanarak senyörüne iade edilmesi ve bu konudaki hükümlerin kesin bir şekilde uygulanması, serfin senyör açısından önemini ortaya koymaktadır.

Beneficium ve Fief:

Beneficium, senyörlere bağlı kişilere hizmetleri karşılığında verilen geçici mülkleri ifade eder. X. yüzyılda bu terimin yerini fevum, feudum ya da feodum alır. Fief de buradan gelir. Fief, feodalizmin merkezî kurumudur. Her şey fief'in etrafında gelişir. Genelde bir toprak parçasıdır. Fief, beneficiumdan doğmuştur ve başlangıçta kişiye hayat boyu bahşedilen mülk zamanla kalıtsal, yani babadan oğla geçen bir niteliğe bürünmüştür.

Manoryalizm:

Bazı görüşelerde Manoryalizm, feodalitenin bir yönü olarak kabul edilir. Bu örgütlenmenin merkezindeki manor aslında bir köydür ama sadece bir köyden ibaret olmayıp örgütlenmiş bir köyü ifade eder. Tepede manor lordu denen bir senyör bulunur. Bu sistemde tüm köy halkı topluluk halinde toprağın işlenmesine katılır. Hem köylülerin kendi küçük mülklerinde elde ettikleri mahsullerin bir bölümü hem de demesne adı verilen efendinin topraklarındaki emekleri efendiye verilir.

FEODAL SİSTEMİN ÇÖKÜŞÜ

XII. yüzyıldan itibaren Batı Avrupa'da meydana gelen nüfus artışı, buna bağlı olarak emek gücünün toprak miktarından fazla hale gelmesi ile feodal sistem çözülme sürecine girmiştir. Şehirlerin kurulması ve gelişmesi, ticaretin canlanması ve ticaret sermayesinin ortaya çıkışı gibi etkenler, en önemli unsuru toprak olan ve tüm ilişkilerin toprak sahipleri ve onlara bağlı olanlar arasında şekillendiği feodal düzene olumsuz etki etmiştir. Ortaçağın sonlarındaki askeri değişikliklerin de feodalitenin çöküşü üzerine etkisi vardır.

YENİ YAKLAŞIMLAR

Feodalizm teriminin tek başına Ortaçağ siyasi ilişkilerini açıklamakta yetersiz kaldığını savunan yeni yaklaşıma göre lordluk kavramı daha geçerlidir. Ortaçağ feodal çağ yerine Lordluk tarihi ile tanımlamayı tercih ederler.

ANGLO-SAKSONLAR

M.S. 43 yılından 410 yılına kadar Roma İmparatorluğu'nun hâkimiyeti altında bulunan Britanya, bu dönemden itibaren Anglo-Saksonlar tarafından istila edilmeye başlanır. IV. yüzyılın sonlarından itibaren Britanya'ya girmeye başlayan Angleler, Saksonlar ve Jütler kısa sürede bölgede hâkimiyeti ele geçirirler. Roma İmparatorluğu Cermenler tarafından kuşatıldığı için Britanya'ya yardım gönderemez ve İmparator Honorius, 410 yılında Britanya'daki kolonicilere kendi başlarının çaresine bakmaları gerektiğini bildiren bir mektup gönderir. Böylece Britanya'daki Roma İmparatorluğu hâkimiyeti son bulur. 420'li yılların başlarında Roma İmparatorluğu, Britanya gelirlerinden tamamıyla mahkûm hâle gelir. Angleler, Saksonlar ve Jütler 440'li yıllarda Britanya'nın güney ve doğu sahilinden karaya çıkarak bölgede ikamet eden yerlileri batıya doğru sürerler. Böylece Britanya'da yeni bir dönem başlar. Saksonlar tarafından Wessex, Essex ve Sussex krallıkları, Angleler tarafından Northumbria, Doğu Anglia ve Mercia krallıkları kurulur ve Jütler de Kent'e yerleşirler. Bu yedi krallık adada hüküm sürmeye başlar. "Heterarşi" olarak adlandırılan bu ortak yönetim IX. yüzyılın ikinci yarısına kadar varlığını korur. IX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Britanya'ya yapılan Dan akınları neticesinde heterarşiyi oluşturan bu yedi krallık çaresiz kalır ve ada Danlar tarafından istila edilir. Uzun süren mücadelelerden sonra, 1066 yılında Kuzey Fransa'da hüküm süren Normanların lideri Fatih William, Anglo-Saksonlara karşı giriştiği Hastings Savaşı'nı kazanır ve böylece Normanlar İngiltere'de hâkimiyeti ele geçirirler.

VİKİNGLER

"Norman," yani "Kuzey Adamı" olarak da bilinen ve İskandinavya kökenli olan Vikingler VIII. yüzyıldan XI. yüzyıla kadar çeşitli bölgelere düzenledikleri akınlarla Avrupa'yı derinden etkilerler. Bu döneme "Viking Çağı" adı verilir. Vikingler bu dönemde İngiltere, Fransa, İskoçya, İrlanda, İzlanda, İspanya, Rusya ve hatta Abbasi Halifeliği'ne ait topraklara ulaşırlar. Fransa'da "Norman" adını alan Vikingler buradan İtalya'ya paralı asker olarak gitmeye başlarlar. Avrupa'da uzun süre fetihçi hareketler düzenleyen Vikingler zamanla Hıristiyanlığı benimseyerek savaşçı özelliklerini yitirirler ve güçten düşerek tarih sahnesinden çekilirler.

GOTLAR

Gotlar hakkında İordanes'in IV. yüzyılda kaleme almış olduğu Getica isimli eserine kadar bu kavim hakkında bilgilerimiz son derece sınırlıdır. Gotlar, Güney İskandinavya'nın Gotland bölgesinde ortaya çıkmış bir kavimdir. II. Yüzyılda İskandinavya'dan başlayan göç yolculukları ilk olarak günümüz Polonya topraklarına ve oradan da Karadeniz'in kuzeyindeki bölgelere doğru devam etmiştir. III. ve IV. yüzyıllarda Doğu Roma İmparatorluğu'nun topraklarını yağmalamışlar ve Aryanizmi benimsemişlerdir. Zaman içerisinde gücünü arttıran bu kavim ikiye bölünerek iki ayrı krallık (Ostrogot-Vizigot) kuracaktır. Daha sonraki yüzyıllarda tarihten silinecek olsalar da isimleri Avrupa Tarihine etki eden önemli bir topluluk olmuşlardır.

SLAVLAR

Hint-Avrupa menşeli oldukları kabul edilen Slavların ilk vatanları Vistül Nehri'nden başlayarak Pripet havzası ve Orta Dinyeper havalisine kadar olan bölgedir. VI. yüzyılın ortalarından itibaren Doğu Avrupa'da etkin rol oynayan Avarların hâkimiyeti altına giren Slavlar daha sonraki dönemde de bölgede nüfuz sahibi olan Hazarların tesirinde kalırlar. Slavlar genel olarak Doğu Slavları, Batı Slavları ve Güney Slavları olarak ayrılırken bunlar zaman içerisinde çeşitli siyasi teşekküller oluştururlar. Slavların ilk siyasi yapılanması IX. yüzyılın ortalarında Orta Avrupa'da zuhur eden Büyük Moravya Krallığı'dır. Bu krallık X. yüzyılın başlarında dağılır. Rusya VII. yüzyıldan itibaren bugünkü Rusya'nın batısında yoğun olarak ikamet etmeye başlayan Slavlar, efsaneye göre 855'te aralarındaki anlaşmazlıkları çözmesi ve kendilerini yönetmesi için İskandinavya'dan Vareg/Rusları davet ederler. Buraya gönderilen üç kardeşin en büyüğü olan Rurik, kısa sürede yerli ahali üzerinde hâkimiyet kurarak muhtemelen 862 yılında Novgorod şehrine yerleşir. Bu şekilde bir Rus devletinin temelleri atılmış olur. Dolayısıyla Rus tarihini bu yılda başlatmak mümkündür. 870'li yıllarda Rurik ölür ve yerine akrabası Oleg geçer. Oleg'in Kiev'i ele geçirmesiyle başkent Kiev olur. Böylece Rus tarihinin "Kiev Knezliği" dönemi başlar. Onun döneminde Doğu Roma İmparatorluğu topraklarına akın düzenlenir ve başarı elde edilerek iki taraf arasında bir ticaret anlaşması yapılır. Oleg 912 yılında ölünce yerine İgor geçer. İgor döneminde de imparatorluk ile mücadele içerisinde girilse de istenilen başarı elde edilemez ve 944 yılında iki taraf arasında bir ticaret anlaşması daha yapılır. İgor döneminde baş gösteren iç

karışıklıklar bir isyanla sonuçlanır ve 945 yılında İgor öldürülür. Halefi Svyatoslav küçük yaşta olduğu için annesi Olga idareyi ele alır. Olga'nın Hıristiyanlığı benimsemesi Rus tarihi için büyük önem arz etmektedir. Svyatoslav 960'lı yılların başlarında saltanat sürmeye başlar. Onun döneminde pek çok askeri hareket düzenlenir ve knezliğin sınırları hayli genişler. Svyatoslav Balkanlara yerleşme amacında olsa da bu fikrini gerçekleştiremez. Svyatoslav'ın 973 yılında ölmesi üzerine geriye bıraktığı üç kardeş arasında taht kavgası çıkar ve buradan Vladimir galibiyetle ayrılır. Vladimir, Ortodoksluğu benimseyen ilk Rus knezidir ve onun döneminde Ortodoksluk, devletin resmî dini haline gelir. Vladimir'in 1015 yılında ölmesi üzerine dört yıl boyunca taht mücadelesi görülür ve nihayet 1019 yılında Yaroslav idareyi eline alır. Onun döneminde Hıristiyanlık, Rus coğrafyasında hızla yayılır. Ölümünden sonra ise siyasi sorunlar baş gösterir. Kumanlar 1093 yılında Kiev'i ele geçirirler ve Kiev Rusya'sı dağılarak çeşitli knezliklerin ortaya çıktığı görülür. Ruslar böyle sıkıntılı dönemler geçirseler de dünya tarihinde önemli rol oynamaya devam ederler. Polonya Temelleri IX. yüzyılın ortalarında atılan Polonya Krallığı X. yüzyılda Batı Slavları tarafından oluşturulur. IX. yüzyılda Slavlar üzerindeki Töton etkisine Piast adındaki bir lider karşı çıkar ve 840'lı yıllarda liderliği ele geçirerek bölgede önemli rol oynamaya başlar. "Piast Hanedanı" bu şekilde kurulmuş olur. Bu devletleşme süreci ise uzun sürer. Piast hanedanına mensup olan Mieszko'nun 966-967 yıllarında Hıristiyanlığı benimsemesi Polonya Krallığı'nın kuruluşu olarak kabul edilir. Rusların aksine onlar Katolikliği benimserler. Bu seçim iki taraf arasındaki ilişkilere de yansır. Mieszko'nun 992 yılındaki ölümünden önce topraklarını oğulları arasında paylaştığı görülür. Ancak I. Boleslaw döneminde siyasi birlik sağlanır ve hatta 1018 yılında Kiev ele geçirilir. Ancak Polonya Krallığı'nın 1138-1320 yılları arasında içerisine düştüğü fetret devri büyük bir siyasi boşluk meydana getirir. Nihayet 1320 yılında IV. Ladislav Lokietek idareyi ele alınca fetret devri sona erer ve XVIII. yüzyıla kadar Polonya hep krallık olarak kalmayı sürdürür.

BULGARLAR

Türk kökenli bir kavim olan Bulgarlar, Avrupa Hun İmparatorluğu döneminde Karadeniz'in muhtemelen kuzeydoğusunda ikamet etmektedirler. Avrupa Hun İmparatorluğu'nun dağılmasından sonra Utigur ve Kutrigur olarak iki grup hâlinde yaşamaya devam ederler. VI. yüzyılın ortalarından itibaren Göktürklerin hâkimiyetine giren Bulgarlar bu dönemde Doğu Avrupa'da siyasi teşekkül meydana getiren Avarların da etkisi altında bulunurlar. VII. yüzyılın ortalarında Kubrat Han önderliğinde Büyük Bulgar Devleti adında bir siyasi teşekkül oluşturan Bulgarlar böylece Göktürk hâkimiyetinden çıkarlar ve Avarları da daha batıya iterek onların zayıflamasında, nihayetinde de çöküşünde önemli rol oynarlar. Kubrat Han'ın 660'lı yıllarda ölmesiyle Büyük Bulgar Devleti dağılır ve bir kısmı Hazarların hâkimiyetini kabul ederken diğer kısmı göç etmeyi tercih eder. Buradan göç edenler iki ayrı devlet vücuda getirirler: Batıya yönelen Kutrigur Bulgarları Kubrat Han'ın oğlu Asparuh (Esperih) önderliğinde Tuna Bulgar Devleti'ni oluştururken kuzeye ilerleyen Utigur Bulgarları da İdil (Volga) Bulgar Devleti'ni kurar. Tuna Bulgarları yaklaşık iki yüzyıl bu bölgede varlığını korusalar da IX. yüzyılın ilk yarısından itibaren Hıristiyanlaşmaya başlarlar ve zamanla Slavlaşarak asimile olurlar. İdil Bulgarları ise daha uzun süre mevcudiyetini korumayı başarır. X. yüzyıl itibariyle Müslümanlığı benimseyen İdil Bulgarları, Hazar hâkimiyetinin zafiyetini fırsat bilerek 965 yılında tam bağımsızlıklarını kazanırlar. İdil Bulgar Devleti 1437 yılında Kazan Hanlığı'nın kurulmasıyla tarihe karışır.

ORTAÇAĞDA HİRİSTİYANLIK

Ortaçağda Hıristiyanlık Hıristiyanlığın Ortaçağda gelişmesini inceleyebilmek için ilk yapılması gereken Hıristiyanlığın ortaya çıktığı ve yayıldığı coğrafyayı incelememiz gerekmektedir. Hıristiyanlık I. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Filistin bölgesinden Suriye ve Anadolu'ya, oradan da Yunanistan üzerinden İtalya'ya kadar uzanan bir yayılım gerçekleştirmiştir. M.S. 40'lı yıllardan itibaren İmparatorluğun başkenti olan Roma'da Hıristiyanların varlığını bilmekteyiz. İmparator Nero'nun 64 yılında başlattığı Hıristiyanların öldürülmeye başlamasından Constantine (272-337) ve Licinius'un (263-325) Milano Fermanı'nı (313) yayınlamalarına kadar geçen yaklaşık 250 yıllık süreçte, Hıristiyanlık yasak ve şüpheli kabul edilen bir inançtı. 313 Milano Fermanı Büyük Konstantin 306 yılında İmparator olmasıyla Hıristiyanlar için her şey değişecekti. Eusebius ve Lactantius'a göre 312'de Maxentius ile yaptığı savaştan önce gördüğü bir rüyada Hz. İsa ona bu savaştan galip çıkacağını müjdelemiştir. 313 Yılındaki Milano Fermanı ile birlikte Hıristiyanlar ibadet özgürlüğü elde etmişlerdir. Hıristiyanlıkta Tarikatlar Tarikat kavramı birçok dini gelenekte var olan, mistik düşünce ve yaşam tarzıyla tanrısal bilgiye ulaşmayı, hakikati elde etmeyi ve bu yolla kurtuluşu sağlamayı ve Tanrı'da yok olmayı amaçlayan dini kurumları ifade eden bir terimdir. Türk Dil Kurumu Sözlüğünde “gidilecek yol, izlenecek usul, hal ve gidiş” anlamındaki Hıristiyan tarikatların genel ifade ile temel kaideleri şunlardır:

1. Fakirlik, bekârlık ve itaat yeminini açıkça yapan erkek veya kadınlardan oluşmaktadır.
2. Ortak bir hayat kuralının takip edildiği, özel bir çalışma biçimine bağlanıldığı (eğitim, hemşirelik, misyonerlik faaliyetleri gibi) ve ister Kilise yüksek otoritesi tarafından tayin edilmiş olsun isterse tarikat üyeleri tarafından bir şekilde seçilmiş olsun, ileri gelen idarecilere itaat edildiği dini kurumları ifade etmektedir.
3. Bu geniş anlamıyla bütün Hıristiyan erkek ve kadınların oluşturduğu dini cemaatler, tarikat olarak adlandırılmaktadır.

Benedikten Tarikatı Daha sonra aziz ilan edilecek olan (Benedikt) Benedictus tarafından 529 yılında kurulmuştur. Benedikten tarikatı ruhsal yaşamı, Hz. İsa'nın ilahiliği ve erdemleri merkezli toplu yani Hz. İsa kültürünün kaidelerine göre bir yaşamı hedeflemektedir. Bu sebeple, manastıra katılım için üyelerin birkaç temel değere sahip olmaları gerekmektedir. Bu değerler, sadece Benedikten rahiplerinin değil; aynı zamanda Benedikt'in Kuralı ile desteklenen Benedikten maneviyatının da karakteristik özelliğini oluşturmaktadır.

Bogomiller

Bogomilizm'in kurucusu Rahip Bogomil [Eski Slavca Bogomilü], Bulgaristan'da Çar Petar (927-969)'ın iktidarı dönemlerinde yaşamış gnostik bir ruhbandır. Bogomiller, özellikle XI. yüzyıldan itibaren Batı Avrupa ülkelerine ve Anadolu'ya doğru bir yayılma eğilimi göstermişlerdir. Bogomillerin Kilise'ye aykırı düşen fikirleri nedeniyle yoğun takibata uğradığı bu nedenle mensuplarının yeraltına çekildiği bilinmektedir. Katharcılık Orta Çağ'da Fransa'nın Albi bölgesinde ortaya çıkmıştır. Bu yüzden bazı metinlerde Albiler olarak da geçmektedirler. XII. ve XIII. Yüzyıllarda özellikle Batı Avrupa'da etkili olan bir tarikatır. Düalist bir inanç esasına sahiptir.

Fransiskanlar

Tarikatın kurucusu gerçek adı Giovanni di Pietro di Bernardone olan ama bilinen adıyla Assisili Francis ve müritleri tarafından kurulmuştur. Esas olarak zengin bir aileye mensup olan Francis iddiasına göre gördüğü bir rüyadan sonra kendisini hayır işlerine vermiştir.

Dominikenler

Aziz Dominik tarafından kurulmuş bir tarikatır. XIII. Yüzyılın hemen başında kurulmuş bir tarikatır. Üzerlerine giydikleri siyah kıyafetten dolayı siyah kardeşler olarak bilinirler. Bu tarikatın ortaya çıkışı Güney Fransa'da Languedoc bölgesinde olmuştur. Hıristiyanlıkta Manastır Kurumu Manastır kelimesi, “tek yalnız” manasına gelen Grekçe monostan türetilen ve münzevi hayat tarzını benimseyenlerin (monachos) yaşadığı mekânları ifade eden monasterionun Türkçe'deki şeklidir. Hıristiyanlıktaki manastır hayatında dini sebeplerin yanında, Hıristiyanların ilk dönemlerinde yaşadıkları sosyal ve siyasi şartlar da insanları böyle bir hayata yönelmelerine neden olmuştur. İlk büyük reform hareketi Anianeli Benedict (821) ile ilişkilendirilmiştir. O, bütün Batı keşişleri için temel metin olarak Benedict'in kurallarını sistemleştirmiş ve bu metin 817'de Aachen Sinod'unda onaylanmıştır.

Hıristiyanlıkta Kilise ve Papalık Kurumu

Roma Katolik Kilisesi'nin, yani Papalığın, etkin bir kurum olarak varlığını hissettirmesinin zamanı Ortaçağ'a rastlar. Ancak, Piskoposluk makamının oluşması ve piskoposluk bölgelerinin belirmesiyle birlikte Roma Kilisesi'nin Petrus'a dayandırdığı meşruiyet ve ayrıcalık ile daha ilk dönemlerden itibaren diğer kiliseler üzerinde otoriter emir ve eylemlerinin ilk işaretleri görülebilmektedir. Daha ilk dönemlerden itibaren Roma Kilisesi ortodoksiyi temsil eden bir merkez ve onun kaynağı konumundadır. İlk dönem Hıristiyanlığında önemli yer tutan gnostisizm tartışmasında havariler tarafından, özellikle Petrus ve Pavlus gibi gözde iki havari tarafından kurulan Roma Kilisesi'nin görüşleri ortodoks inancın tespitinde bir turnusol görevi görmüştür. Roma, uzak kiliselerin işlerine müdahale etmiş, teolojik tartışmalarda taraf olmuş, dini ve ahlaki konularda diğer piskoposlara danışmanlık yapmış ve uzak konsillere delegeler göndermiştir. 313 Milan Fermanı ile Büyük Constantine döneminde serbestlik kazanan Hıristiyanlık, 381 yılında I. Theodosius zamanında imparatorluğun resmi dini olma hüviyetini kazanmıştır. Hıristiyanlığın hayatiyeti ve müntesiplerini artırması açısından bir kilometre taşı niteliğinde olan bu gelişmeler, diğer pek çok kazanımın yanında Roma Kilisesi'nin öncelik ve üstünlük iddiası ve dini otorite olması açısından çok önemli ve elverişli bir zemin oluşturmuştur. Theodosius'un ölümünde kilise büyük ölçüde Roma'dan bağımsız bir kuruluş haline gelmişti. Ortaçağ boyunca sürecek olan dini-siyasi çekişmelerin ilk somut işaretlerinden olan bir olayda İmparator Theodosius, Ambrosius'tan katedral kilisesini imparatora devretmesini talep etmiş, Ambrosius ise ona "Saraylar imparatorun malıdır ama kiliseler piskoposa aittir" şeklinde karşılık vererek dini ve seküler alanların yetki sınırlamasını ortaya koymuştu. Papa I. Damasus (366-84) ile I. Leo (440-61) dönemleri arasının Papalığın üstünlüğü doktrininin sistemleştirilmesinde önemli bir eşik olduğu ifade edilmektedir. Bu dönem papaları, Roma Piskoposunun Petrus'tan aldığı otoriteyle bütün kiliselerin başı olduğunu net bir şekilde dile getirmişlerdir. Damasus 382 yılında Roma'da topladığı bir sinodda Roma Kilisesini ilk defa "kutsal makam", sedes apostolica olarak tanımlamış ve Papalığın Roma dışındaki kiliseler üzerinde hâkim konumda olduğunu ifade etmiştir. Bu tanımlama Roma Kilisesinin sonraki yüzyıllarda devamlı surette kullanarak kendisini diğer kiliselerden farklılaştırdığı standart bir kavram haline gelmiştir.

Alman İmparatorluğu'ndan veya Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu'ndan söz etmeden evvel bu imparatorluğun kökenlerine bakmak yerinde olacaktır. MÖ 753'te kurulduğu düşünülen ve Octavianus (Augustus) ile birlikte imparatorluk haline gelip MS 395'te Doğu ve Batı olarak ikiye bölünen Roma askeri, siyasi, hukuki ve sosyo-ekonomik birçok konuda dünya tarihini etkilemiştir. Roma İmparatorluğu'nun Batı kısmını yıkıma götüren en önemli olaylardan biri German istilaları idi. Germanler Milattan Önceki yıllarda Roma'yı rahatsız etmeye başlamış olsa da yıkıcı etkisini çok daha sonra göstermişlerdir. Germanlerle ilgili ilk bilgiler Iulius Caesar (Sezar) ve sonrasında tarihçi Tacitus tarafından edinilmektedir. Caesar, Germanleri "Romalıların daha önce karşılaşmadıkları ölçüde vahşi ve uygarlaştırılmaları mümkün olmayan ilkel insanlar" olarak nitelemiştir. Eski Çağ'ın önde gelen coğrafyacılarından Strabon, Germanlerin Rhenus (Ren) Nehri'nin ilerisinde Kelt topraklarının hemen ötesinde yaşadığı belirtmiştir. Keltler ile benzerlikleri çok fazla olan German ırkı biraz daha vahşi, daha uzun ve daha sarı saçlara sahipti. Ancak yaşadıkları evler, gelenekleri, alışkanlıkları aynı Keltler gibiydi. Romalılar da bu benzerlikten dolayı Latince'de onlara "Keltlerin hakikisi" diyerek "hakiki, özgün" anlamlarına gelen "Germanus, Germani" adını vermişlerdir. Fakat arkeolojik kazılarda çıkarılan yazıtların üzerinde Germanlerin kendilerini genelde "Frisii", "Süevi", "Langobardi" gibi isimlerle tanıttığı görülür. Germanler MS 166'dan itibaren Doğu Germanleri olarak adlandırılan Gotlarla birlikte Vistül bölgesinden Karadeniz'e doğru ilk büyük göç hareketini gerçekleştirmişlerdir. Bu büyük göçün ardından Kuzeydoğu Almanya'dan Burgonlar ve Vandallar güneye doğru inmiş ve 378 yılında Adrianopolis'te (Edirne) Roma ile savaşmışlardır. Daha sonra tarihe "Kavimler Göçü" olarak geçen hareket yaşanmış ve Avrupa Hunları'nın German ve Gotları sürmesiyle birlikte onlar Roma İmparatorluğunu istila edip sıkıntıya düşürmüşlerdir. Roma İmparatorluğu'nun bölünmeden önceki son imparatoru I. Theodosius'un (379-395) ölümünün ardından 395 yılında imparatorluk, oğulları Arcadius ve Honorius arasında ikiye bölündü. Arcadius Konstantinopolis merkez üzere İmparatorluğun doğusuna hükmederken kendisine başkent olarak seçtiği Ravenna'yı Honorius batıyı yönetti. Roma 410 yılında Alaric önderliğindeki Vizigotlar tarafından yağmalandı. Meroven Hanedanlığı Merovenj ismi Latince Merovingi veya Merohingii yani Merovech'in oğullarından gelmektedir. Diğer Franklar'dan saçlarının daima uzun olmaları ile ayırt edilirdi. Clovis (456-511) tarafından tesis edilen Merovenj hanedanlığı iki yüzyıl varlığını sürdürmüştür. Bu hanedan Cermenlerin bir kabilesi olan Scambrialardan gelmektedir. Scambrialar Kuzey Fransa bölgesine yani Galya olarak adlandırılan yere yerleşmişlerdi. Clovis 486 yılında Merovenjlerin sınırlarını rakip kabile ve prenslikleri mağlup ederek Ardennes'in dışına taşımıştı. Clovis öldüğünde Franklar Provence dışında tüm Galya'yı ele geçirmişlerdi. Clovis'in ölümünden sonra krallık oğulları Theodoric (511-533) ile Katolik Burgon Clotilde'nin üç oğlu, Clodomir (497-524), Childebert (?-558) ve Clotair (500-561) arasında paylaşıldı. Clodomir'in 524 yılında ölümünün ardından üç bölge kaldı ve Austrasia, Neustria ve Burgonya krallığına dahil oldu. Clovis'in ölümüyle dağılmış olan krallığı 558 yılında I. Lothar bir araya getirirse de ölümünden üç yıl sonra krallık yine dağıldı. 613 yılında II. Lothar başa gelene kadar da krallık birlik olamadı. 656 yılında I. Grimoald oğlu Childebert'i Austrasia tahtına geçirmek istese de Grimoald yakalanıp sürgün edildi. Fakat Childebert 662 yılına kadar hüküm sürdü ve hanedanlığı yeniledi. Kral, IV. Theuderic 737 yılında öldükten sonra Charles Martel'in kral olmasından önce 741 yılına kadar krallıkları yönetmiştir. 751 yılına gelindiğinde Charles Martel'in oğlu Kısa Pepin, III. Childeric'i yerinden edip taç giydi ve Karolenj Hanedanlığını başlattı. Karolenj Hanedanlığı Karolenj Hanedanlığı ya da İmparatorluğu Batı ve Merkez Avrupa'ya hükmeden Erken Orta Çağ adı verilen dönemin en büyük oluşumlarından bir tanesi idi. Charles Martel'in Kısa Pepin yani III. Pepin ve Charlemagne adlı iki oğlu vardı. 741 yılında Papa Zacharius tarafından kral olarak tanınan III. Pepin 768 yılındaki ölümüne kadar hüküm sürdüktan sonra yerine Charlemagne (Şarلمان) geçti. Charlemagne 800 yılında Papa III. Leo tarafından imparator ilan edildi. Böylece Doğu Roma İmparatorluğu'nun (Bizans) yanı sıra Batı'da da bir imparatorluk doğdu. Charlemagne'nin imparatorluğu seferlerle geçmişti. 774 yılında İtalya'nın kuzeyindeki Lombard Krallığını mağlup ederek kendi imparatorluğuna dahil etti. Ardından 778'de Roncevaux Savaşı'nda İspanya'da ağır mağlubiyet alsa da IX. yüzyıl başında ordusunu İspanya'ya sürerek Pirenelerin güneyinde Ebro Nehri ve Katolonya kıyılarına kadar uzanan İspanya sınır bölgesini oluşturdu. 794 yılında egemenlik alanını Bavyera Dukalığına kadar genişletti. Charlemagne imparatorluğunu Sakson bölgesine kadar yaydı. Charlemagne bu eylemleri ile bir anlamda eski Roma İmparatorluğu'nu canlandırmaya çalışıyordu. I. Otto ve Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu Dönemi

Almanca ismiyle Heiliges Römisches Reich olarak bilinen Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu MS 800'lü yıllardan 1806'da Napolyon Savaşları'nda dağılına kadar süren bir imparatorluk idi. Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu kendisini Roma İmparatorluğu'nun Orta Çağ'daki halefi olarak görmekteydi. I. Otto, Thuringiler ve diğer Alman prensliklerini birleştirip birliği sağlamasıyla bilinen bir imparatorudur. 912 yılında doğan Otto, Saksonya Dükü Henry ve ikinci eşi Matilda'nın ilk oğluydu. Otto, babası Henry'nin ölümünden sonra 7 Ağustos 936 tarihinde Charlemagne'in başkenti Aachen'de Mainz Başpiskoposu Hildebert tarafından taçlandırıldı. Otto tahta çıktıktan sonra Bavvera Dükü Arnulf ve ardından oğlu Eberhard'ın isyanlarıyla mücadele etti. Bu mücadele sonunda Eberhard'ı mağlup edip onu krallıktan sürgün etti. Otto gücünü 951 yılından itibaren arttırmaya başlamıştı. Nitekim o, 951 yılında Kuzey İtalya'daki Lombardlara karşı sefere çıkmıştı. Otto, Pavia kentinde Lombardları mağlup ederek Lombard Kralı unvanını da elde etti. Otto Kuzey İtalya'da gücünü arttırdıktan sonra artan Macar tehdidine karşı 955 yılında Lechfeld'de Macarları mağlup ederek Macarlar'ın bir daha Doğu Francia bölgesine akın düzenlemelerini engelledi. Bunun yanı sıra Avusturya topraklarını kendi krallığına dahil etti. I. Otto, Macar zaferinin ardından Papalık ile ilişkiye geçti. Papalık ile Otto Nionum'u yani "Otto Ayrıcalığı" adı altında kendi lehine bir sözleşme yaptı. Otto bu ayrıcalıkla başa geçecek olan Papa'yı belirliyordu ve onaylıyordu. Otto böylelikle tarihe ilk Kutsal Roma-Cermen İmparatoru olarak geçiyordu. Büyük Otto, 962 yılında Papa XII. Johannes'in elinden Roma'da Aziz Petrus Bazilikasında taç giyerek bu imparatorluk unvanına sahip oldu. Bu olayla birlikte İtalya ve Almanya krallıkları birleşti. I. Otto Papalıkla kurduğu ilişkiden sonra Bohemya bölgesine Hıristiyanlığı kabul ettirip Prag'da bir piskoposluk oluşturdu. Bununla birlikte Otto, 913'ten 959 yılına kadar tahtta olan Bizans İmparatoru VII. Konstantinos Porphyrogennetos ile yakın ilişkiler içerisinde oldu. İki taraf birbirlerine elçiler gönderdiler. Büyük Otto, oğlu II. Otto'yu Bizanslı Nikephoras Phokas'ın yeğeni Theophano ile evlendirerek akrabalık yoluyla Bizans ile siyasi bağ kurdu. Salian Hanedanlığı Salian, II. Konrad'ın 1024'te tahta geçmesinden sonra III. Henry, IV. Henry ve V. Henry ile 1125 yılına kadar devam eden bir hanedanlıktı. II. Konrad 1024 yılında Mainz'de soylularca seçilerek taçlandırıldı. Bunun ardından Milano Başpiskoposu Ariberto tarafından İtalya kralı ilan edildi. II. Konrad 1028 yılında önceden oğlu III. Henry'i Alman kralı olarak addetti. III. Henry zamanında Batı Hıristiyanlığının en büyük kilisesi Speyer inşa edildi. Henry papalık arasında olan bölünmeye de son vermişti. Papalığı Roma soyluluğuna bağlı olmaktan kurtarmıştı. Ayrıca Henry kraliyet ayrıcalıkları ve kontrolü konusunda saldırgan bir siyaset izledi fakat Lotharingia ve Saksonya'da sert direnişlere maruz kaldı. O, Saksonya bölgesinde kraliyet ve imparatorluk bölgelerini seleflerinden daha fazla bir şekilde sömürdü. Henry, Bohemya ve Macar kralları ile mücadele etti. Bohemya Kralı I. Vratislav Polonya'daki siyasi istikrarsızlıktan yararlanarak burayı işgal edip Henry'nin Alman krallığına baş kaldırdı. 1041 yılında Henry Bohemyalılara karşı galip geldi. Bunun sonucunda Bohemya Kralını yıllık haraca tabi tuttu. III. Henry 1042'den 1044 yılına kadar aralıklarla Macarlarla mücadele etti ve Macaristan'ı Almanya'ya bağladı. III. Henry 1056 yılında hayatını kaybetti. Hohenstaufen Hanedanlığı Hohenstaufen adı ilk olarak XIV. yüzyılda Göppingen eyaletindeki Svabya Jura'sında Staufen adlı "yüksek" (hohen) konik tepeyi aşağıdaki vadide aynı adı taşıyan köyden ayırmak için kullanılmıştır. Staufen kelimesi "kadeh" anlamına gelen Stauf'tan türemiştir. Bu terim Orta Çağ'da Swabia'daki konik tepeler için kullanılmıştır. 1247 yılında İmparator II. Frederick kendi ailesi için domus Stoffensis yani Stauffer evi kelimesini ifade etmiştir. V. Henry'nin ölümünden sonra tahtın kimin geçeceğine dair tartışmalar yaşandı. V. Henry'nin ardından Dük Frederick ve Konrad tahta aday olan kişilerdi. Frederick seçimle Kutsal Roma İmparatorluğu'nun başına geçse de bir süre sonra Frederick hanedanlığı ile Lothair hanedanlığı arasında iç savaş yaşanmış ve bu 1134'te Frederick'in teslim olmasıyla sona ermiştir. Lothair'in 1137'de ölmesinden sonra Frederick'in kardeşi Konrad, III. Konrad olarak tahta geçmişti. III. Konrad 1146 yılında Clairvaux'lu Bernard'ın II. Haçlı Seferi'ne davetini kabul ederek VII. Louis ile birlikte Haçlı Seferi'ne katılmıştı. III. Konrad 20 binden oluşan ordusuyla Macaristan yolu üzerinden yol almış ve geçtiği yerlerde Bizans bölgelerine zarar vermişti. Fransız ordusuyla birlikte 1147 Eylül'ünde Konstantinopolis'e vardı. Almanlar burada da Bizanslılara karşı önceki olumsuz tavırlarını sürdürmüşlerdi. İmparatorluk birlikleriyle Almanlar çatıştıktan sonra Bizans İmparatoru Manuel, Konrad'a kılavuzlar verip Antalya'ya gitmesini önerdi. Fakat Konrad öncülüğündeki Alman orduları 25 Ekim 1147 yılında Selçuklu orduları tarafından bozguna uğratıldı. Konrad, İznik'e kaçarken Türkler çok sayıda esir ve ganimet elde etti. Bunun ardından Fransızlarla Almanlar, Efes'e gittiler. Konrad buradan hastalanması sebebiyle Konstantinopolis'e döndü. Manuel ile dostluk kuran Konrad bir Bizans gemisiyle Akka'ya gitti. III. Konrad 1150 yılında Henry Berengar ile birlikte VI. Welf ve oğlu VII. Welf'i Flochberg Savaş'ında mağlup etti. Hohenstaufenler ile Welfler 1152 yılına antlaşma yaparak kendilerini güvence altına aldılar. III. Konrad ölüm yatağındaiken yeğeni Friedrich Barbarossa'yı halefi olarak belirledi. Böylece 1155 yılında Hohenstaufen Hanedanlığının başına Friedrich Barbarossa adıyla bilinen hükümdar geçti. I. Friedrich olarak da bilinen Friedrich Barbarossa Kutsal Roma İmparatorluğunu 1155 yılından 1190 yılına kadar yönetti. Almanya'daki prenslerle acımasızca mücadele eden etkili bir hükümdardı. Geç Orta Çağ'da Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu bir süre imparator olmadan iç savaşlarla yaşamını sürdürdü. Almanya'da

imparator seçimle başa geliyordu ve uluslaşma ve merkezileşme söz konusu değildi. 1356'da düzenlenen Altın Ferman ile imparatorluk hakları elektör adı verilen yedi seçici prenze veriliyordu. Bu ferman 1806 yılına kadar yürürlükte kaldı. Kutsal Roma Cermen topraklarında artık yargılama gücü imparatora değil bu elektörlerde olacaktı. Bu tarihten sonra gerçek bir imparatorluktan söz edilemese de 1273 yılında Almanya ve Avusturya'da Habsburg Hanedanlığından bir imparator seçildi. Ancak Geç Orta Çağ'da Almanya siyasi anlamda dağınık bir görüntüde olmuştu ve gerçek yetke imparatorlarda değil yedi elektör ve din adamlarında toplanmıştı. Hohenstaufenlerden sonra hâkim konuma gelen Habsburglar siyasi evliliklerle Swabia ve Bohemya'ya sahip olarak hâkimiyetlerini yaymışlar ve Yeni Çağ'da Osmanlı Devleti'nin en önemli rakiplerinden biri haline gelmişlerdir. Habsburg Hanedanlığı büyük bir imparatorluk haline gelmiş olsa da sonraki süreçte iç-dış savaşlar, İspanya'nın kaybedilmesi ve 1806'daki Napolyon Savaşları Kutsal Roma Cermen İmparatorluğuna sürekli olarak güç kaybettirmiştir. 1871'de I. Wilhelm'in Versailles'te taç giydirilmesiyle Almanya ulusal birliğini tamamlamıştır.

ORTAÇAĞDA İTALYA

395 yılında İmparatorluk 2'ye ayrılmıştır. Bu ayrılışın ardından İmparatorluğun Batı kısmı için Batı Roma İmparatorluğu terimi İmparatorluğun Doğu'da kalan torakları için de Doğu Roma İmparatorluğu terimi kullanılmıştır. Batı Roma İmparatorluğu 476 yılında Odavkar tarafından yıkılmış ve bu tarihten itibaren İtalya'ya yarımadasında zaman zaman istikrar hâkim olsa da genel olarak istikrarsız bir yapıya bürünmüştür olmuştur. Milâttan sonra VI. yüzyılın başında Ariusçu itikata mensup Ostrogotlar tarafından istila edilmiş ve burada Ostrogot Kralı Theodericus döneminde kısa süreli de olsa bir istikrara kavuşmuştur. Ancak Theodericus'tan sonra yönetime gelen halefleri onun kadar yetenekli liderler olmadığından bu istikrar yalnızca Theodericus dönemi ile sınırlı olmuş Doğu Roma İmparatorluğu ile mücadeleler neticesinde pek çok şehir tahrip edilmiş ticaret durma noktasına gelmiş nüfus azalmıştır. İtalya VI. Yüzyılın ikinci yarısında yine Arius mezhebine mensup Longobardlar tarafından istilâ edilmiştir Karolenj Hâkimiyetinin Sonu Karolenj Şişman Karl'ın tahttan çekilmesiyle birlikte Frank İmparatorluğunda Karolenj dönemi kesin olarak sona ermiştir. Bunun üzerine İmparatorluğun farklı köşelerinde farklı isimler tahta çıkarken İtalya'da asillerden oluşan bir kurul tahtı, Karolenjenlerle olan akrabalığından dolayı Friuli Markisi Berengarius'a emanet ederler. I.Otto Dönemi Berengarius döneminde dahi istikrara kavuşamayan İtalya'da 962 yılında Papa XII. Johannes tarafından imparator ilan edilir. Ancak Papalık ve I. Otto arasındaki ilişkiler kısa sürede gerilmeye başlamıştı. I. Otto ilk iş olarak İtalya'da kendisine bağlı Piskoposlar bulmaya başlar. Daha sonra kendisine karşı komplo düzenlemekle suçladığı XII. Johannes'i kendisine bağladığı piskoposlar tarafından organize edilen bir sinod ile görevden alır. Papalık ile İtalya Krallığı bu şekilde Germen İmparatorluğuna dâhil edilmiş oluyordu. İtalya'nın Güneyindeki Mücadeleler Ağustos 1059'da Tancred'in oğlu olan Robert Guiscard Papa tarafından Apulia ve Kalabriya dükü olarak atandı. Karşılık olarak ise Papa eğer Robert bu toprakları ele geçirebilirse dönüm baş belli bir miktar ödeyecekti. Anlaşma iki taraf için de adil görünüyordu. Papalık muhtemelen hemen yanı başlarındaki bu Müslüman topluluklardan rahatsız olmuştu. Robert Guiscard'a bağlı Normanlar 1060 yılında Messina Boğazını geçtiler. Yaklaşık 10 yıl süren savaşlar neticesinde Müslümanlar zayıfladı. Bu süre zarfında Palermo Normanlar tarafından ele geçirilince Müslümanların Sicilya'daki hakimiyeti son buldu. Bu kazanılan bölgeler Norman asiller ve şövalyeler arasında pay edildi. Artık Güney İtalya nispeten istikrarlı bir yapıya kavuşacaktı Papalığın Kutsal Roma Germen İmparatorluğuna Meydan Okuması ve Yaşanan Gelişmeler Mart 1075 yılında İtalya'yı ve Avrupa'yı derinden etkileyen önemli hadiseler vuku bulmuştur. Tarihler 1075 yılının Mart ayını gösterdiğinde yeni Papa seçilen VII. Gregorius Dictatus Papae olarak bilinen 27 maddelik bir manifesto yayınladı. Bu 27 maddeden oluşan manifesto esas olarak Hristiyanlık içinde Papanın ruhani ve dünyevi üstünlüğünü ilan ediyordu. Heinrich bunu kabul etmedi. İmparatorun emri ile piskoposlar Papayı aforoz ettiler. Buna karşılık Papa'da İmparatoru aforoz etti. İmparatorun tebaasının İmparatora karşı olan görevlerinden azletti. Bu Kutsal Roma Germen İmparatorluğunda büyük karışıklıklara yol açtı. İtalya üzerinde XIV-XV. yüzyıllar boyunca tekrar Alman imparatorlarının hâkimiyetleri devam etmiştir İtalyan Şehir Devletleri XIII. yüzyılın ikinci yarısından XVI. yüzyıla kadar papalıkla imparatorluk arasındaki sürtüşmeler esnasında Kuzey ve Orta İtalya'daki bazı bölgeler bağımsızlıklarını kazandılar. Cenova, Floransa, Milano, Lombardia ve Venedik gibi şehir devletleri kuruldu. Venedik Dokuzuncu yüzyılda, Venediklilerin o dönemde Akdeniz'de ticaretinde yaptıkları iş modelleri basitti: Düşük al, yüksekten sat. Torcello adasındaki dokuzuncu yüzyıl pazarları, tıpkı onuncu yüzyılın sonlarında Rialto'da olduğu gibi aktifti. Venedikli işadamları, çoğu Avrupa'da yetiştirilen veya üretilen daha sonra karadan veya nehir yoluyla lagüne taşınan çok çeşitli mallar için cömert ödemeler yaptılar. Bunlar arasında gıda, kereste ve tabii ki yerel olarak üretilen tuz vardı. Daha sonra bu mallar, kar arayışı içinde lagünün dışına, Adriyatik'e ve geniş Akdeniz'e gidecek girişimci bir tüccar tarafından bir gemiye yüklendi. Venedikliler, başta Doğu Roma İmparatorluğu olmak üzere Doğu Akdeniz'de neredeyse tüm deniz aşırı ticareti yapıyorlardı. Oradaki pazarlar Avrupa'daki pazarlardan daha büyüktü ve sundukları mallar ülkelerinde yüksek talep görüyordu. Venedik ile Avrupa ve Doğu Roma arasındaki bağlantı noktası olan bu alım satım döngüsü, giderek artan sayıda Venedikli aileye zengin etti.

ORTAÇAĞDA FRANSA

Franklar olarak adlandırılan bu Germen kavmi Avrupa'nın oluşumuna son derece büyük bir katkı yapmışlardır. Franklar her şeyden öte savaşçı bir topluluktu. Bu arkeolojik verilerle de tespit edilmiştir;

bunun en büyük kanıtı ise mezar taşlarına dahi bakıldığında görülebilmektedir. Franklar M.S. IV. Yüzyılda devletlerini günümüz Belçika topraklarında Scheldt ve Meuse nehirleri arasında kurmuşlardır. Bu bölgede bir süre varlıklarına sürdüren Franklar Batı Roma İmparatorluğu ile temasa geçmişler ve onların feoderatı olmuşlardır. Bu hukuki statü sayesinde Frankların bir kolu olan Sal Frankları Roma İmparatorluğu'nun Galya topraklarına geçmiş ve burada Tournai'ye yerleşmişlerdir. Bu kol sonradan Merovenjler adı verilecek olan bir hükümdar hanesi kuracak bu hanedanlığın en bilindik lideri ise I. Clovis olacaktır. Diğer kol ise mevcut buldukları topraklarda kalmışlardır. V. yüzyılda Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasının ardından Avrupa coğrafyasında oluşan Germen kökenli Krallıklar arasında en güçlü ve istikrarlı olanı da Franklardır Merovenj Hanedanlığı ve Büyük Clovis Dönemi Batı Roma İmparatorluğu yıkılınca resmi görevini kaybetmiş olan Galya'nın son komutanı Aegidius'un oğlu Syagrius tarafından yönetilen Somme ve Loire nehirleri arasını topraklarına katmıştır. Bu esnada Clovis Rhone Vadisi'yle günümüzde Cenevre ve Besançon'un güneydoğusunda bulunan bölgeye yerleşmiş olan bir başka Germen kavmi Burgondiyalılardan bir prensesle evlenmiş ve bu olay sonucunda Hristiyanlığın Katolik mezhebini seçmiştir. Burada evlenilecek eşin I. Clovis'e Katolikliğe geçmesini ön şart olarak sürdürdüğü düşünülmektedir. Katoliklik tarafından kâfir olarak görülen Hristiyanlığın Ariuşçu koluna mensup olduğudur. Bu koşullar altında Clovis paganlara ve Ariuşçu itikata mensup kişilere karşı dini mücadele içine girebilirdi. Clovis kendisine merkez olarak Paris'i seçmiştir. Ancak hemen belirtmemiz gerekir ki Paris Franklar tarafından sürekli başkent olarak kullanılmaya henüz başlanmamıştır. Clovis öldüğünde 45 yaşındaydı tarihler ise 511'i göstermekteydi. Clovis barbar bir kral olarak gömülmeyen ilk Frank Kralıydı Clovis Sonrası Franklar Bir Germen geleneği olarak Franklarda da Krallık oğulları arasında bölüşülmüştür. 558 yılına kadar da bu şekilde kalmıştır. 558 yılında krallık tekrar tek bir çatıda toplanabilmiş ancak bu da uzun ömürlü olmamıştır. Bunun üzerine krallıktaki bu kargaşalara son vermek zere krallık topraklarında 3 farklı krallığın kurulmasına karar verilmiştir. Geç VII. yüzyılda Clovis soyundan gelen krallar yönetim kabiliyetinden yoksun kısa ömürlü kuklalar haline gelmişti Karolenj Hanedanlığı Merovenj iktidarının sonlarına doğru tahta çıkan krallar hem siyasi hem de askeri açıdan varlık gösteremeyen krallar olduklarından devlet yönetimi saray bakanlarının eline kalmıştır. Git gide Merovenjler kukla kral statüsünde olmuşlardır. Önemli topraklardan elde edilen düşük gelirler ve saraylarında çalışan az sayıda hizmetçiye sahiptiler. Karolenjler önceleri Austrasia'da nazırlık görevinde bulunmuşlardır. Karolenj hanedanlığının kurucusu olarak Bu bakanların ilki Heristalli Pepin'dir (635/645-714). 687 yılında Clovis'in ikiye bölünmüş olan krallığının her iki bölümünde de etkili bir denetim kuran Pepin'in soy bakımından Merovenj ailesiyle hiçbir ilişkisi bulunmamaktadır. Annesinin ve babasının evliliği ile Pepin ve Arnulf aileleri birleşmiş ve Karolenj soyu başlamıştır Büyük Karl Dönemi Büyük" lakabıyla tanınan Karl'ın doğum tarihi kesin olarak belli değildir. Ancak genel kabul 742 yılı olarak gösterilmektedir. Bütün Frank krallarında olduğu gibi Pepin de öldükten sonra krallık oğulları arasında bölünmüş bu miras büyük oğlu Karl tarafından ancak 771 yılında tek elde toplanılmıştır. Kısa süre içerisinde adeta Karolenjlerin efsane liderine dönüşecek olan Karl hakkında genel kabul Karolenjlerin en önemli lideri olduğudur. Karolenj Rönesansı İmparatorluk tacını giydikten sonra Büyük Karl'da önemli değişimler gözlenmiştir. Kültür, sanat ve bilime onun döneminde büyük önem verilmiştir. İşte bu önemli gelişmeler tarihte Karolenj Rönesansı olarak adlandırılacak döneme yol açmıştır. Bu durumla ilgili bilinmesi gereken en önemli olgu klasik dönem elyazmalarının bugün halen Avrupa'da var olmasını sağlayan Büyük Karl'dır. Ömrünün sonuna kadar toplumunun gelişmesini desteklemiştir. Bu açıdan bakıldığında dahi kendi toplumuna yaptığı yatırımın gelecekte Avrupa'nın şekillenmesinde ne kadar önemli bir rol oynadığıdır. Büyük Karl Sonrası Dönem ve Verdun Anlaşması Büyük Karl bütün Frank kralları gibi İmparatorluğunu oğulları arasında bölmek için planlar yapmıştır. Bilindiği kadarıyla Büyük Karl beş kez evlilik yapmış toplamda on bir çocuğu olmuştur. Bu çocuklardan beş tanesi erkektir. Ancak bunlardan dördü Büyük Karl'dan önce vefat etmiş ve İmparatorluk toprakları sağ kalan tek oğlu Dindar Ludwig'e kalmıştır. Dindar Ludwig döneminde çok önemli gelişmeler yaşanmamakla birlikte onun ölümünün ardından tarihi akışını deriştirecek önemli hadiseler meydana gelmiştir. Ludwig'in ölümünün ardından oğulları arasında taht mücadeleleri baş göstermiş ve bu karışıklığa bir son vermek için kardeşler kendi aralarında anlaşmışlardır. Bu olaya tarihte Verdun Anlaşması adı verilmektedir. Anlaşma 843 yılında gerçekleşmiştir. Capet Hanedanlığı Capet hanedanlığının kurucusu olarak bilinen Hugues Capet'in doğum tarihi tam olarak belli değildir. Ancak kendisinin 938 ila 941'li yıllar arasında doğduğu tahmin edilmektedir. Almanya Kralı Avcı Henry'nin kızı Saxonyalı Hedwige ve Fransa Dükü Büyük Hugues'un oğludur. Yukarıda da belirttiğimiz gibi bu tarihlerde Fransa'da merkezi otorite son derece zayıflamış bulunuyordu. Yerel feodal lordlar pek çok durumda Karolenj krallarından çok daha güçlü durumda bulunuyorlardı. Buna en güzel örneklerden biri Hugues'dur. Kendisi 3 Temmuz 987'de Picardy'deki Noyon'da taç giymiştir böylelikle Fransa'ya yaklaşık olarak dört yüz yıl hükmedecek hanedanlık kurulmuştur. Yüzyıl Savaşları Yüzyıl Savaşları (1337-1453) aslında iki krallığın arasındaki muharebelerle birlikte daha öncesinden başlamıştı. Tarihçiler savaşın başlangıç tarihini VI. Philip'in, Akitanya Düküğü topraklarına el koymasına tarihlendirir. Savaşın kökenlerine indiğimizde ise önümüze XI. Yüzyıl ve William çıkmaktadır. 1453'

teki Castillon Çarpışmasından sonra Yüzyıl Savaşları fiilen sona erdi. Fransa'da İngilizlerin elinde yalnızca Calais kaldı.

HAÇLI SEFERLERİ DÜŞÜNCESİNİN DOĞUŞU, AVRUPA VE YAKIN DOĞU

Haçlı seferleri kavramı, Roma kilisesi tarafından yapılan çağrılara istinaden 1096-1270 yılları arasında Avrupa'dan Yakın Doğu'ya yapılan sekiz seferi tanımlamak için kullanılır. "Kutsal toprakları kurtarmak" gibi dini bir sloganla tetiklendiğinden ve sefere katılanların üzerinde haç figürleri olan giysiler ve kalkanlar taşımalarından dolayı "Haçlı" sözcüğü kullanılmaktadır. İki yüzyıl boyunca Avrupa'nın farklı toplumsal katmanlarına mensup milyonlarca insan dini ve ekonomik gerekçelerle savaşmak için Haçlı Seferlerine katılmıştır. Avrupa'da feodal sistem üzerinden düzen inşa edilmeye çalışılırken Yakın Doğu'da Mısır, Filistin ve Suriye bölgelerini Şii Fâtımî devleti ve Sultan Melikşah'ın 1092 yılındaki ölümünden sonra başlayan kardeş kavlarının odağında Büyük Selçuklu Devleti bulunuyordu. Türkiye Selçuklularında İznik'te devletin yönetimini ele alan I. Kılıç Arslan, Suriye'de Selçuklu şehzadesi Melik Rıdvan'ın idaresinde Halep, Melik Dukak'ın ise Dımaşk (Şam) bulunuyordu. Bu sırada Hristiyan dünyasında Türklerin ilerleyişini durduramayan Bizans ve bu durumdan tedirgin olan Papa VII. Gregorius ön plana çıkmaktaydı. Haçlı Seferlerinin Sebepleri Haçlı seferleri, XI. yüzyılın sonlarında Batı Avrupa dünyasının "kutsal toprakları kurtarmak" sloganı ve Bizans'ın isteği doğrultusunda Türkleri Anadolu'dan atmak devamında ise bütün Yakın Doğu'ya hâkim olmak gayesiyle başlattığı siyasi amaçlı askeri bir harekettir. Haçlı seferlerinin görünürdeki nedeni kutsal toprak yani Kudüs ile burada yaşayan Hristiyanları Müslümanların elinden kurtarmak ve hac yolunu güvenli bir hale getirmektir. Ekonomik şartların ağırlığı, açlık, yolsuzluk ve topraksızlık alt sosyo-ekonomik tabakadaki insanların da asiller gibi, hayallerini süsleyen doğunun zenginliklerine el koyma arzuları da seferin sebepleri arasındaydı. I. Haçlı Seferi ve Latin Devletleri Bizans İmparatoru I. Aleksios Komnenos, 1091 yılında Papa II. Urbanus'a müracaat ederek ondan askeri yardım talep etti. Papa, düzenlenecek sefer için ilk çağrısı 18-28 Kasım 1095 tarihleri arasında Fransa'nın Clermont bölgesinde toplanan konsilde yaptı. Papa II. Urbanus, Clermont Konsili'ndeki çağrının piskoposlar tarafından halka vaaz edilmesini istemişti. En etkili vaizlerden biri ise Pierre l'Ermite adında gezgin bir keşişti. Pierre l'Ermite'in Fransızlardan oluşan 20000 kişilik bir ordu topladı ve Mayıs 1096 yılında yanındakilerle birlikte yola çıktı. Ancak Anadolu'da Sultan I. Kılıç Arslan tarafından gönderilen Türkler birlikleri Drakon köyü yakınlarında ağır bir yenilgiye uğrattılar. 1097 yılının mayıs ayında bütün Haçlı yöneticilerin idaresinde ki Haçlı ordular İstanbul'a gelerek Boğazın karşı yakasına geçişini tamamlanmıştı. Haçlı orduları ilk iş olarak Türkiye Selçuklu Devleti'nin başkenti olan İznik'i kuşattılar ve şehir 19 Haziran 1097 tarihinde Bizans'a teslim edildi. Yollarına devam eden Haçlı ordusunda bulunan Baudouin, Mart 1098'de Urfa Haçlı Kontluğu kurdu. Sonrasında Antakya, Haçlıların eline geçti ve şehirde Bohemund'un yönetiminde ikinci haçlı kontluğu –Antakya Haçlı Kontluğu- kuruldu. Devamından Haçlılar Kudüs'ü kuşattı ve 15 Temmuz'da nihai şehir Haçlıların eline geçti ve Godefroi de Bouillon "Kutsal Mezar Savunucusu" unvanıyla Kudüs kontluğunun ilk yöneticisi oldu. Sebep ve Sonuçlarıyla II. Haçlı Seferi İmadeddin Zengî'nin 24 Aralık 1144 yılında Urfa'yı fethederek şehirde kurulan haçlı kontluğuna son vermesi Papa III. Eugenius, 1145 yılının sonunda yeni bir haçlı seferi düzenlemesi için Hristiyan dünyasına yeni bir çağrı yapmasına neden oldu. Fransa Kralı VII. Louis ve Alman Kralı III. Konrad'ın haçlı kabul etmesini üzerine II. Haçlı seferi Fransız ve Alman Krallarının idaresinde başlamış oldu. Alman ordusu 15 Ekim 1147 tarihinde İznik'e geldi. Bir süre sonra Eskişehir'e doğru yola çıkan Almanlar 25 Ekim 1147 tarihinde Sultan Mesud'un yönetimindeki Selçukluların Dorylaion yakınlarında saldırısına uğrayarak ağır bir yenilgi aldı. Kral VII. Louis ise cebri bir yürüyüş sonrası Antalya'ya geldi ve oradan Antakya'da geldi. 24 Haziran 1148 tarihindeki toplantı sonrası seferin bu sırada Kudüs Krallığı ile iyi ilişkiler içerisinde olan Dımaşk üzerine yapılmasına karar verildi. Haçlı ordusu 24 Temmuz 1148 tarihinde Dımaşk önlerine geldi. Nihayetinde Dımaşk kuşatmasından vazgeçmek zorunda kalan Haçlılar ağustos ayında Kudüs'e vardılar. II. Haçlı seferi başlangıçta hedeflenen hiçbir amacına ulaşmadan büyük bir başarısızlık sonuçlanmıştır. Kudüs'ün Fethi ve III. Haçlı Seferi Fâtımî halifesinin ölümüyle birlikte Selahaddin Eyyübî, Mısır'ın tek hâkimi konumuna yükseldi. 1174 yılının mayıs ayında Nüreddin Zengî'nin ölümü ve oğlunun küçük yaşta olması İslam dünyasında on yıl süren ardından Selahaddin Eyyübî'nin kazandığı bir iktidar mücadelesi yaşandı. Bu sırada Kerek hâkimi Renaud de Chatillon, 1183'de Müslüman kervanlarına saldırınca Selahaddin, Haçlılara savaş açtı. Diğer haçlı devletleri tarafından desteklenen Kudüs Haçlı krallığının ordusuyla Selahaddin önderliğinde ki Müslümanlar 4 Temmuz 1187 tarihinde Taberiye Gölü yakınlarındaki Hittin mevkiinde karşılaştılar ve savaşı Müslümanlar kazandı. Hittin

savaşından sonra Selahaddin, Akkâ, Askalan, Gazze, Beyrut ve 2 Ekim 1187 tarihinde ise Kudüs'ü ele geçirdi. Bu arada Papa VIII. Gregorius ve halefi III. Clemens bildiriler yayımlayarak Hristiyanları yeni bir haçlı seferine hazırlanmaya çağırdılar. III. Haçlı seferine İngiltere Kralı I. Richard, Fransa Kralı II. Philippe ve Alman İmparatoru Friedrich Barbarossa katıldı. Alman imparatoru Friedrich Barbarossa 1189 Mayıs'ında büyük bir orduyla yola çıktı ancak Gökso nehrinde boğularak can verdi. Fransızlar 20 Nisan 1191'de, 8 Haziran 1191 tarihinde ise İngilizler Akkâ'ya gelerek şehrin kuşatmasına katıldılar. İngiliz Kralı II. Richard, Akkâ'dan bir an önce Kudüs'e gitmek için sabırsızlanıyordu. Kral II. Richard güneye doğru ilerleyeme kararlıydı ve 22 Ağustos 1191'de Yafa'ya doğru yola çıktı. Kral II. Richard ile Selahaddin Eyyübî, 2 Eylül 1192'de beş yıllık bir barış anlaşması imzalandı ve III. Haçlı seferi bu şekilde son buldu. IV. Haçlı Seferi ve Bizans 8 Ocak 1198 yılında papalık makamına çıkan III. Innocentius, Doğu'ya yeni bir haçlı seferi düzenlenmesini istiyor ve bunu gerçekleştirmeyi Papalığın görevi olarak görüyordu. Seferin komutası Kudüs kralı Henri'nin kardeşi Thibaut Champagne verildi. Bu sırada Venedik hâkimi Enrico Dandolo seferin yönünü Bizans'a çevirmek istiyordu. Thibaut'un ölümünden sonra yerine seçilen Boniface de Montferrat, Enrico Dandolo ile anlaşınca seferi idaresi tamamen Venediklilerin eline geçti. Venediklilerden yönetimindeki Haçlılar 24 Haziran 1203 tarihinde İstanbul önlerine geldi ve Galata'da karaya çıktılar. İstanbul'da yaşanan kargaşa sorası İmparator III. Aleksios Angelos şehirden kaçarken II. Isakios Angelos ve oğlu IV. Aleksios Angelos, Bizans tahtına çıkarıldı. Bir süre sonra II. Isaakios Angelos öldü, oğlu IV. Aleksios ise Murtzuphlos tarafından öldürüldü. Murtzuphlos, V. Aleksios ismiyle tahta çıktı ise Haçlılarla bunu bir meydan okuma olarak görerek İstanbul'u ele geçirmeye karar verdiler ve 13 Nisan 1204 tarihinde şehir Haçlıların eline geçti. V. Haçlı Seferi ve Dimyat Papa III. Innocentius yeni bir haçlı seferi için çaba sarf ediyordu. 1215 yılında Roma'da Lateran Konsili'nde sefere katılacaklara imtiyazlar tanınacağını ve günahlarının affedileceği vaat edildi. V. Haçlı seferinin öncüsü konumundaki Macar kralı II. Andreas ve Avusturya dükü Leopold'un birlikleri ve Kıbrıs kralı I. Hugue da aynı zamanda Akkâ'ya ulaştı. 1218 yılında haçlı seferinin Avrupa'da kalan kısımları da Akkâ'ya gelmeye başladı. Akkâ'da yapılan toplantıda seferin Mısır üzerine yapılmasına karar verildi. Kral Jean de Brienne Dimyat yakınlarında karargâh kurdu. Kardinal Pelagius'un önderliğinde yeni birlikler eylül ayı ortalarında Dimyat önlerine geldiler. Haçlılar 1219 yılının Şubat'ında Müslümanların boşalttığı Âdiliye'yi ele geçirdiler. Haçlılar 5 Kasım 1219 tarihinde Haçlılar Dimyat'ı ele geçirdiler. Haçlılar Dimyat'ta bir yıldan fazla herhangi bir faaliyette bulunmadılar. 1221 yılının ilkbaharında Dimyat'a yeni haçlı birlikleri ulaştı. 20 Temmuz günü Şarminşah'ı işgal ettiler. 24 Temmuz'da Bahrüssagir bölgesinde Müslüman ordusunun karşısına dizilen Haçlılar, Nil Nehri'nin taşması sonucunda zor durumda kaldılar. Kanalların su dolması üzerine Müslüman donanması da bölgeye geldi ve bütün avantaj Melik Kâmil'in eline geçti. Her taraftan kuşatılan Haçlılar, 26 Ağustos'ta geri çekilmeye başladılar. 8 Eylül 1221 tarihinde Haçlılar Mısır'dan ayrıldı ve Melik Kâmil, Dimyat'a girdi. VI. Haçlı Seferi ve II. Friedrich Barbarossa 1227 Yılı'nın mart ayında Papa III. Honorius öldü ve yerine IX. Gregorius geçti. Bu sırada Eyyübîler içerisindeki iç karışıklıklar Mısır hâkimi Melik Kâmil ile Suriye hâkimi Melik Muazzam arasında baş göstermiş ve hatta Melik Kâmil, Melik Muazzam ile Halep hâkimi Melik Eşref'in birlikte Mısır'ı ele geçirme planları yaptıklarını düşünerek Alman İmparatoru II. Friedrich'den yardım istemişti. İmparator II. Friedrich, 1228 Haziran'ında afroz edilmiş bir Haçlı olarak yola çıktı. Melik Kâmil ile İmparator II. Friedrich arasında Kudüs'ün teslimi hususunda görüşmeler başladı. Nihayetinde 18 Şubat 1229 tarihinde imzalanan anlaşma ile Haçlılar, Kudüs, Beytullahim ve Nâsıra şehirleri, Montfort ve Toron kaleleri dâhil Celile bölgesi ve Sayda etrafında Müslümanların elinde bulunan arazileri ele geçirdiler. Bunun yanında Kudüs'te Kubbetü's-sahra ve Mescid-i Aksâ ile Harem-i şerif Müslümanların elinde kalacaktı. Haçlı seferleri tarihinde eşi benzeri görülmeyen bu anlaşma ile Haçlılar savaşmadan Kudüs bölgesini yeniden ele geçirmişlerdi. VII. Haçlı Seferi ve Kral IX. Louis Mısır sultanı Melik Kâmil'in 1238 yılındaki ölümüyle birlikte halefleri arasında çıkan iktidar mücadelesini Sultan'ın büyük oğlu Melik Salih Necmeddin Eyyüb kazanarak duruma hâkim oldu. Melik Salih Eyyüb, Harezmlî askerlerin desteğiyle birçok şehir ele geçirerek Kudüs önlerine gelmişti. Haçlılar şehri 11 Temmuz 1244 tarihinde Kudüs'ü teslim ettiler. Kudüs'ün Müslümanların eline geçmesinden bir yıl sonra 1245 yılında Papa IV. Innocentius, Lyon'da bir konsil topladı. Bu çağrılara olumlu yanıt veremeyecek durumda olan Papa, Fransa Kralı IX. Louis'nin yeni bir haçlı seferinin liderliğini yapacağını açıkladı. Kral IX. Louis'in sefer için hazırlıkları üç yıl sürdü. 1248 yılının ağustos ayında yola çıktı ve 17 Eylül'de Kıbrıs'a vardı. Mayıs 1249 yılında Kıbrıs'tan denize açıldı. Mısır'da haçlılara karşı koymayan Müslümanlar, Dimyat'tan çekilip Mansûre'ye gittiler. Böylece Dimyat Haçlıların eline geçti. 23 Kasım 1249 yılında ölen Melik Salih Necmeddin Eyyüb'ün Suriye'de bulunan oğlu Melik Muazzam Turan Şah, 1 Şubat 1250 tarihinde Menşûre'ye geldi, Yaşanan zorluklar Haçlılar arasında salgın hastalıkların ortaya çıkmasına sebebiyet verince Kral IX. Louis ordusunu Dimyat'tan çekmeye karar verdi. Kral IX. Louis Dimyat'ı teslim ederek kendini, 1 milyon Bizans altını ödemek şartıyla da ordusunu kurutabilecekti. Dimyat 6 Mayıs 1250'de teslim edildi ve Kral 1254 yılında Akkâ'dan ayrılarak Fransa'ya geri döndü. VIII. Haçlı Seferi Fransa kralı IX. Louis 1267 yılında yeniden bir haçlı seferinin hazırlıklarına başladı ve üç yıl sonra yola çıkmak için hazırды. Kral, 18

Temmuz 1270 tarihinde büyük bir orduyla Afrika'da Kartaca önünde karaya çıktı. Haçlılar arasında çıkan salgın hastalık binlerce asker ve şövalyenin ölümüne neden olmuştu. Bu arada Kral IX. Louis, oğlu Jean Tristan ve birçok asilzade bir ay içinde hastalıktan öldü. Charles d'Adjou sonradan geri kalan Haçlıları alarak İtalya'ya götürdü. Yakın Doğu Haçlı Kontlukları ve Memlükler 1250 yılında Eyyûbîlere son verip Mısır'a hâkim olan Memlük sultan Baybars, 1265 yılında Kaysariye, Hayfa ve Arsuf'u aldı. 1266'da ise Safed ve Celile bölgesini zapt etti. 1268 yılında Yafa ve Beaufort Kale'sini ele geçiren Sultan Baybars, 18 Mayıs'ta Antakya'yı zapt etti Sultan Baybars, 1271'de Haçlıların elinden Safita, Kerek des Chevaliesr, Montfort kalelerini aldı. 1277'de ölümünden sonra Memlük tahtına çıkan Kalavun 1285 yılında Merkab Kalesi'ni ele geçirdi ve 1287 yılında Antakya kontluğundan kalan Lazkiye'yi aldı. Ardından büyük bir orduyla Trablus'u kuşatan Sultan Kalavun, 26 Nisan 1289'da şehri ele geçirdi ve Haçlıların burayı yeniden ele geçirmelerini engellemek için şehrin surlarını yıktırdı. Sultan Kalavun'dan sonra Memlük tahtına geçen oğlu Melik Eşref, 18 Mayıs 1291 tarihinde Akkâ, 14 Temmuz tarihinde Sur şehrini ve 31 Temmuz'da ise Beyrut'u ve Hayfa'yı ardından iki büyük kale Antartus 3 Ağustos'ta, Aslit ise 14 Ağustos'ta ele geçirildi.

MÖ 700'lü yıllardan MS 476'da çöktüğü yıla kadar dünyanın birçok yerine hâkim olan Roma İmparatorluğu, siyasi, askeri ve hukuki yönden genelinde dünyaya özelinde ise Avrupa'ya birçok unsur bırakmıştır. Roma İmparatorluğu düşünce ve felsefe yönünden kendisinden önceki Sokrates, Aristoteles ve Platon gibi Antik Yunan düşünürlerinin etkisinde kalmıştır. Özellikle MS 354-430 yılları arasında yaşayan ve Orta Çağ'ın ilk teoloğu ve düşünürü denilebilecek Aziz Augustinus'un İtiraflar eserinde Platon'un izleri görülmektedir. Orta Çağ'ın dini ve felsefesi Aziz Augustinus ile başladığı için onu ele almak faydalı olacaktır. Roma İmparatorluğu sınırlarında bulunan Cezayir'de doğan Augustinus'un babası bir pagan annesi ise bir Hıristiyan idi. Augustinus gençliğinde Hıristiyanlığa karşı çıksa da daha sonra gerek annesinin gerekse de okuduklarının etkisiyle bu dine yönelmiştir. Aziz Augustinus'a göre insan hem inanç yoluyla hem de akıl yoluyla bilgiye ulaşabilirdi. Ancak o, bu iki unsuru eşit bir yere koyarak Orta Çağ'ın skolastik felsefesi oluşmadan önce aslında felsefe ile teolojiyi birleştirmişti. Augustinus'a göre Tanrı'yı ve Tanrı'nın bir yansıması olan insanı anlamının yolu felsefeden geçmekteydi. Böylelikle Orta Çağ felsefesinin temelini atmıştı. İleriki satırlarda görüleceği gibi Aziz Augustinus Antik Yunan felsefesi ile Hıristiyanlığı sentezleyerek kendisinden sonra gelecek olan teolog ve filozoflara bir görüş bırakmıştır. Orta Çağ filozofları da bu görüşün üzerine kendi fikirlerini ekleyerek ve bazı unsurları farklılaştırarak düşünce tarihine ve hatta tarihyazımına katkıda bulunmuşlardır. Skolastik kelimesi Latince schola okul anlamından türeyen scholasticustan türemektedir. Scholasticus "okullara ait" anlamına gelmekle birlikte "skolastikler" bir anlamda "okul öğrencileri" anlamındaydı. Skolastik okulların mensupları akla önem vermeleriyle ön plana çıksalar da onların asıl amaçları araştırma yapıp yeni bilgiler ortaya atmak değil Tanrı ve Hıristiyan inancını akılla temellendirmektir. Skolastik filozoflar gerçeğin zaten kendilerinde var olduklarını düşünüyorlardı ve bu yüzden de gerçeği aramayı gereksiz buluyorlardı. Gerçekler dinin dogmalarıydı ve bunları akılla temellendirmek gerekiyordu. Eski Çağ'da doğa, varlık, bilgi felsefesi gibi çeşitli felsefeler görülürken Orta Çağ felsefesinde yalnızca Skolastik felsefe yani din ile bağlantılı olan felsefe görülmekteydi. Skolastik felsefe neredeyse Orta Çağ'ın tamamını yani 8. yüzyıl ile 15. yüzyıl arasındaki felsefeyi oluşturması ve Avrupa dini ve seküler bakış açısını anlamak bakımından önemlidir. Avrupa'daki okulların ortaya çıkışına en önemli katkıyı sağlayanlar İrlandalı ve Bretanyalı düşünürler olmuştur. Her ne kadar Orta Çağ felsefesinin ve skolastik düşüncenin temellerini Aziz Augustinus atsa da skolastisizmin kurucusu bu İrlandalı düşünürlerden biri olan Johannes Scotus Eriugena (815-877) dir. Eriugena Kelt dilinde İrlanda anlamına gelen Eriu'dan hareketle ülkesine gönderme yapmak için bu ismi kullanmıştır. Eriugena ile birlikte Erken Skolastik denilen dönem başlamıştır. Erken Skolastik Dönem Erken Skolastik dönem, skolastik düşüncenin kurulduğu dönem olmakla birlikte bu dönemi Johannes Scotus Eriugena, Aziz Anselmus ve Petrus Abelardus temsil etmektedir. Bu üç kişinin başında gelen Johannes Scotus Eriugena, yazılarında Latin patristik geleneği ve Aziz Augustinus'tan yararlanarak kutsal metinlere vurgu yapmıştır. Johannes Scotus ilk ve sonraki skolastik düşünürler gibi akıl ile inancı birlikte ele almıştır. O, eserlerinde hem felsefi hem de teoloji unsurlarını kullanmıştır. Ona göre akıl ile Hıristiyan inancı açıklanabilirdi ve gerçek dinle hakiki felsefe bir idi. Eriugena'ya göre Tanrı insanlardan önce iman, sonra imana uygun bir hayat ve nihayet inancı tamamlayan akla dayalı bir hikmet ve bilim istemiştir. Johannes Scotus ayrıca yaptığı tercümelemlerle skolastik felsefeye önemli katkılarda bulunmuştur. Yüksek Skolastik Dönem 1217-1274 yılları kapsayan bu döneme "Yüksek" denilmesinin nedeni Skolastik düşüncenin en iyi dönemini yaşamasıdır. Yüksek Skolastik dönemi Aziz Bonaventura ve Thomas Aquinalı Thomas temsil etmektedir. Bu dönem Eski Yunan filozoflarının eserlerinin çevrilmesiyle ön plana çıkmıştır. Böylelikle Yunan felsefesi yeniden canlanmıştı. İtalya'da ve Avrupa'nın diğer yerlerinde yoğun bir şekilde Yunan eserleri Arapçadan tercüme edilmişti. Batı Avrupa'nın fikri temellerinin oluşmasında İslâm dünyasının da katkısının olduğu yadsınamaz. Avrupalılar felsefe anlamında "İslâm Rönesansı" denilen dönemde İslâm'ın gerisinde kalsa da daha sonra yönünü İslâm dünyasına çevirip kendi düşüncelerini geliştirme yoluna gitmişlerdir. İbn Sina, İbn Rüşd ve Gazali gibi İslâm düşünürlerinden de yararlanan Avrupa felsefe alanında en iyi dönemini yaşamıştır. Avrupa dünyası özellikle Yunan filozof Aristoteles'in eserlerini çevirerek kendi skolastik düşüncelerine temellendirmeler yapmıştır. Geç Skolastik Dönem Geç Skolastik dönem artık Orta Çağ felsefesine Erken ve Yüksek Skolastik dönemde hâkim olan teoloji ve felsefeyi yani iman ile aklı sentezleme durumundan farklı bir yöne evirilen bir dönem olmuştur. Bu dönemde gelenekçiliğin yerini eleştireliliğin aldığı görülmektedir. Geç Skolastik dönemde Duns Scotus

ve Ockhamlı William adlı iki Orta Çağ filozofu ön plana çıkmaktadır. 1270-1308 yılları arasında yaşayan Duns Scotus İskoçya’da doğmuştur. Aziz Bonaventura gibi o da Fransisken tarikatına mensuptu. Duns Scotus, Aziz Thomas ile fikir ayrılığı yaşamıştır. Thomas için seyir temaşa önemliyken Scotus için fiil ve davranış ön plandaydı. Ona göre Tanrı evreni kendi özgür iradesinden yaratmıştır ve bu yüzden evren ve ahlak yalnızca akıl ile temellendirilemez. Scotus’un önemi teolojinin kapsamının daraltmasından ve akıl ile imanın uyumlu bir şekilde ilerlemesini ileri sürüşünden ileri gelmektedir. Bunun yanı sıra Scotus bireycilik düşüncesiyle Rönesans’ı hazırlayan bir düşünür olmuştur. Orta Çağ Avrupası’nda Eğitim Rönesans düşünürlerinin media aetas veya medium aevum olarak adlandırdıkları Orta Çağ MS 500 ile 1500 yılları arasını kapsamaktadır. Roma İmparatorluğu döneminde Eski Yunan’ dan Roma’ya geçen çok tanrılı din anlayışı hâkimdi. Ancak bu anlayış Geç Antik Çağ adı verilen dönemde değişmeye başlamış ve Bizans’ın yani Doğu Roma İmparatorluğu’nun kurucusu I. Konstantinus tarafından Hıristiyanlık kabul edilmiştir. Daha sonraki süreçte Bizans İmparatoru I. Theodosius tarafından Hıristiyanlık imparatorluğun resmi dini haline geldi. Aziz Augustinus ile birlikte de Hıristiyanlık dini temellendirildi. Hıristiyanlığın felsefeyle bir araya gelmesiyle Orta Çağ Avrupası’na skolastik düşünce damgasını vurdu. Avrupa’daki bu skolastik düşünce genel anlamda manastır okullarında serpilip gelişti. Bu manastır okullarında tarikatların ilkelerine göre eğitimler verilmiştir. Manastır okullarında ilk olarak öğrenciler okuma yazma gibi temel unsurların yanı sıra Latince dualar ve ilahiler öğrenirlerdi. Ancak öğrenciler daha sonra ileri seviyede din bilgisi için Eski Çağ’daki yedi serbest sanatı da öğrenmeleri gerekiyordu. Quadrivium arasında bilinen matematik ve astronomi bayram takvimlerinin hesapları, müzik ise kilise koroları adına önemliydi. Orta Çağ Avrupası’nda manastır okullarından sonra üniversitelerin kurulduğu görülmektedir. Üniversite kelimesi Latince Universitas’tan gelmekle birlikte o günkü anlamıyla bir dernek, kurum idi. Orta Çağ Üniversiteleri bugünkü gibi aynı kentte var olan fakültelerin geneli anlamında değil aynı kentte hocaların öğrencilere verdiği eğitimi temsil etmekteydi. Studium generaleler çok farklı kökenli öğrencilerin kabul gördüğü yerlerdi ve Hıristiyanlığın etkisiyle MS 529 yılında pagan unsurların var olduğu Platon Academia’sı kapatıldı. Bunun ardından Karolenj İmparatoru Charlemagne okulların açılması için emirler verdi. Bu okullar da ileriki yüzyıllarda açılacak olan üniversitelerin temelini oluşturdu. 1000 yıllık gibi uzun bir süreyi kapsayan Orta Çağ’a bakıldığında Roma İmparatorluğu’ndan sonra İslâmîyet ve Hıristiyanlığın devletlere büyük etki ettiği görülmektedir. Orta Çağ Avrupası bir yandan papaların çağrısıyla İslâm topraklarına yapılan Haçlı Seferleri’ne yönelirken bir yandan da kendi sınırları içerisinde eğitimle beraber fikri yapısını oluşturmaktaydı. Orta Çağ’da Avrupalılar özellikle Roma İmparatorluğu’nun yani Batı Roma İmparatorluğu’nun 476 yılında yıkılmasından sonra Hıristiyanlığı git gide her alana yaymışlardır. Hıristiyanlık ile pagan unsurlar arasında çatışmalar bazı zamanlar çok çetin geçse de Hıristiyan düşünürler fikri yapılarını oluştururken hem Antik Yunan hem de Antik Roma filozof ve düşünürlerinin eserlerine eğilmişlerdir. İslâm dünyasındaki düşünürlerden de etkilenen Orta Çağ Avrupa filozofları tüm bu unsurları sentezleyerek skolastik düşünceyi ortaya çıkarmışlardır. Bununla birlikte Orta Çağ Avrupası Yunan ve Roma eğitim sistemini kendi dünyasına eklemeyerek günümüz üniversitelerinin temellerini attı. Ortaçağ, Düşünce, Eğitim Ve İlmi Faaliyetler Bakımından “Karanlık Çağ” Mıdır? 5. yüzyıldan 15. yüzyıla kadar aşağı yukarı 1000 yıl kadar süren Ortaçağ, genellikle “Karanlık Çağ” olarak nitelendirilmiştir. Bu tabiri ilk defa 14. yüzyılın meşhur Toskanyalı şair ve düşünür Petrarca (1304-1374) kullanmış, daha sonra tarihçi Flavio Biondo (1392-1463) da bu tabirin yanına “Ortaçağ” deyimini ilave etmiştir. O günden bu yana da bu iki kavram, yani “Ortaçağ” ve “Karanlık Çağ” ifadelerini birlikte kullanmak, özellikle Avrupa ortaçağını, düşünce, eğitim ve bilimsel faaliyetler bakımından “karanlık” bir çağa benzetmek teamül haline gelmiştir. Hâlbuki günümüzde yapılan araştırmalar ve değerlendirmeler, Ortaçağ Avrupası’nın kendi iç şartları çerçevesinde değerlendirildiğinde “karanlık bir çağ” olarak nitelendirilemeyeceğini ortaya koymaktadır. “Karanlık Çağ” ve “Ortaçağ” deyimleri en az iki şeyi akla getiriyordu. İlki, Rönesans bir yeniden doğuş hadisesi olduğuna göre, geçmişte bir yerlerde kültürel bir ölüm yaşanmış olmalıydı. İkincisi, Petrarca’nın müritlerine göre, şayet “Karanlık” olan çağ “Orta”da kalanla aynı ise, modern kronolojiyi üç temel ayrıma göre yeniden düzenleyebilmek mümkündü: Antik dünya, orta zamanlar ve modern zamanlar. Tabii ki, neyin ne zaman modern olduğu kişiye bağlı bir tanımlamaydı ve Rönesans döneminde yaşamış mütefekkirlerin “modern” olandan anladıkları bugün bizim anladığımızla aynı değildi. Petrarca ve takipçileri, karanlık ve aydınlık metaforlarını sonuna kadar inanarak kullanıyorlardı. Başka bir deyişle, içinde yaşadıkları günün araya giren karanlık bir çağ tarafından antik dünyanın sanat ve bilgisinden ayrıldığını, bunun antik zenginliklerden mahrum kalan insanlık adına büyük bir kayıp olduğunu düşünüyorlardı. Ne var ki, Petrarca’nın Ortaçağı anlamsız, yoz ve insan kültürüne zararlı bir boşluk halinde tasavvuru temelden yanlıştı. Ne de olsa, Latince ortaçağ kilisesinin dili olarak kalmıştı. Kökü Eski Yunan’a inen temel bilimler, ortaçağ tedrisatının vazgeçilmez bir parçası olagelmişti. Örneğin, bir ortaçağ üniversitesinde hukuk okumak isteyen talebenin karşısına mutlaka Roma hukuk metinleri konuyor; felsefe veya ilahiyat mezunu olmak isteyenler, bazıları Arapçadan yeniden yapılmış tercümelerinden olmak üzere Aristoteles’in eserlerine aşina oluyorlardı. Keza tıp eğitimi alanlar, yine tercüme olsa da Antik Yunan’da kaleme alınmış tıp metinlerini

okuyorlardı. Ortaçağ şair ve tarihçileri klasik dönemde yazmış meslektaşlarından haberdar oldukları gibi sıklıkla eski devirlere atıfta bulunuyorlardı. Dante'nin ölümsüz şaheseri İlahi Komedy, Roma'nın eşsiz şairi Vergilius'un şiirlerinden birçok öge barındırıyordu.”

GİRİŞ

XIV. yüzyılda ilk olarak klasik ilimdeki uyanışı nitelemek için kullanılan Rönesans kavramı kelime anlamı itibarıyla de “yeniden doğuş” olarak İtalyanca Rinascimento, Latince Renasci ve Fransızca Renaissance kelimeleriyle ifade edilmiştir. Sanatların yeniden doğuşu anlamındaki Rinascita kelimesi aslında Portekizce bir kelime olup ilk defa Giorgio Vasari tarafından 1550 yılında kullanılmıştır ve İtalyancaya Rinascimento olarak geçmiştir. Dilimizde ise Fransızca aslından türetilen “Rönesans” kelimesi kullanılmaktadır. Modern anlamda Rönesans anlayışı ise XIX. yüzyıl tarihçisi İsviçreli Jacob Burckhardt'a atfedilir. Zira kendisi eserlerinde Rönesans'ı hemen hemen yalnızca kültürel anlamda düşünmüştür. Ayrıca Rönesans kavramını Orta Çağ ile Yeni Çağ arasında geçen süre olarak da ifade etmek mümkündür. Fakat Orta Çağ ansızın sona ermediği gibi Yeni Çağ da kendiliğinden ve bir anda oluşmamıştır. Nitekim söz konusu iki çağ, Avrupa'da her ülkede aynı tarihlerde gerçekleşmemiştir. İtalya'da XIV. yüzyılın başlarında filizlenmeye başlayan Rönesans hareketi diğer Avrupa ülkelerinde daha sonraki yıllarda gerçekleşmiştir.

RÖNESANS

Orta Çağ ve Reformasyon arasındaki geçen süre de olarak tanımlanan Rönesans XV-XVI. yüzyıllarda İtalya'da önemli düşünürlerin Eski Roma ve Yunan eserlerini incelemesiyle sanat, bilim, felsefe ve edebiyat alanlarındaki gelişmelerin yaşadığı dönemi ifade etmek için kullanılır. Bu kelime ileriki tarihlerde Fransız tarihçi Michelet tarafından kullanılsa da İsviçreli tarihçi Jacob Burchardt tarafından geliştirilmiştir. Rönesans'ın ortaya çıkmasına etki eden temel düşünceler arasında yeryüzünün ilgi çekici ve araştırılmaya değer bir yer olduğu, insanın güçlü olduğu ve gücüyle büyük başarılar elde edebileceği, insanın sürekli faal ve yaratıcılıkta sınır tanımamasının anlaşılması, doğanın güzelliğinin sanatçılar tarafından fark edilmesi ve sanatçıları etkilemesi ve bunun sonucunda sanatlarında tabiat güzelliğine yer vermeleri bulunur.

İTALYA'DA RÖNESANS HAREKETLERİ

Rönesans'ın ne zaman ve nereden başlatılması konusunda tarihçiler fikir birliğine varamamışlardır. Floransa, Napoli, Padua, Avignon ve Roma gibi şehirler başlangıç noktası olarak alınsa da tam bir yer tespiti yapmak mümkün olamamıştır. Hareketin beşikleri olarak belirtilen tüm bu şehirler İtalya'da bulunduğu için başlangıç noktası olarak İtalya alınsa da zaman ve bireylerde tam bir kesinlikten söz edilemez. Fakat çoğunluğun kabul ettiği bir doğru vardır ve bu Rönesans'ın İtalya'da ortaya çıktığıdır. Avrupa'da ve özellikle İtalya'da XV. yüzyıl ekonomi ve düşünce olarak yeni oluşumların izlendiği ve yeni bir dünya görüşünün filizlendiği bir dönem olarak kabul edilmektedir. XIV. yüzyılın sonu ve XV. yüzyılın başlarında İtalya'nın kuzey bölgesinde sanayi alanında büyük değişimler gözlenmiştir. XV. yüzyılın ikinci yarısında ise deniz aşırı ülkelere yapılan yolculuklar, tarımsal alanda yeni aletlerin kullanımı ekonomik güçlenmeyi sağlamıştır. Ekonomi ve tarımdaki gelişmeler zamanla kültürel gelişmelerin oluşmasına zemin hazırlamıştır.

EDEBİYATTA RÖNESANS (HÜMANİZM)

XV. yüzyılda Floransa'da ekonomi ve kültürel anlamda büyük gelişmeler yaşanmıştır. Klasik antikitenin yeniden keşfedilmesi bu dönemin ana temasını oluşturmuştur. Floransa'da ortaya çıkan ve canlanan ekonomik ve kültürel gelişmelerin Floransa'nın belirgin bir merkez olmasıyla yakından ilgilidir. Ancak Rönesans'ın kökleri Petrarcha gibi XIV. yüzyıl düşünürlerinin Antik Roma'ya yönelik ilgiyi geliştirdiği İtalya'nın kuzeyinde ticaretle uğraşan kent devletlerinde oluşmaya başlamıştır. Bu kent devletlerinin büyük bir bölümü Venedik ve Milano'nun gelişmeleri sonucunda bağımsızlıklarını yitirse de Floransa 1401'deki Milano istilasına karşı başarılı bir biçimde kendini savunabilmiştir. Kısa zamanda hümanist bir yönetici olan Petrarcha ve onun yakın arkadaşı olan Coluccio Salutati'nin önderliğinde klasik kültür çalışmalarının merkezi olmuştur. Hümanizma Latin ve Yunan edebiyatlarını örnek alma ve bu edebiyatta işlenen duyguları benimseme anlayışı üzerine kurulan edebi bir harekettir. Hümanizma hareketini savunan ve eskiden kalma Latince, Yunanca ve İbranice metinleri inceleme işiyle uğraşan kişilere de hümanist denilirdi.

GÜZEL SANATLARDA RÖNESANS

Rönesans güzel sanatlarda resim ve mimari alanlarında etkisini göstermiştir. Rönesans ile yeni bir evren tablosu karşımıza çıkmaktadır. Aynen Greklerde olduğu gibi doğa, sağlam gerçeklik olarak kavranır. Pozitif doğa bilimlerinin bu dönemlerde kurulmasının nedenini işte bu doğa anlayışında aramak gerekir. Bunun doğal bir sonucu olarak da insan bedeni artık utanılacak bir varlık olmaktan

kurtulur ve insan varlığının temel parçası olarak anlaşılır. Bu, sanata da yansiyarak natüralist bir sanat ve güzellik anlayışının doğmasına neden olur. Anatomi biliminin gelişmesi, perspektifin incelenmesi ve insan vücudunun güzelliğine önem verilmesiyle resimde Rönesans'ın başladığının ilk işaretleri olarak kabul edilir. Dünya görüşünde ve güzellik anlayışındaki bu değişimler meydana gelirken bir yandan da bu değişimleri kavramak için yeni bir estetik eğitime gerek vardı. Hem mimari hem plastik hem de resimde kendini gösteren biçim-madde arasındaki bu uyumu kavramak için yeni bir estetik duyarlılığa ihtiyaç duyulmuştur. İşte Rönesans'ın estetik eğitiminin ereği, bu duyarlılığı hazırlamaktır. Sözü edilen gelişmeler ışığında Venedik Okulu, Floransa Okulu ve Roma Okulu olmak üzere üç resim okulu açılmıştır.

İTALYA'DAN SONRA DİĞER AVRUPA ÜLKELERİNDE RÖNESANS

Rönesans hareketi İtalya'da ortaya çıkarak zamanla gelişip diğer Avrupa ülkelerine de yayılmıştır. Bu ülkelerin balında Fransa gelmektedir. Fransa'da Rönesans kralların etkisiyle başlamıştır. Fransa Kralı VIII. Charles'ın İtalya savaşlarını başlatması, Fransa'da Rönesans hareketinin ilk kıvılcımını oluşturmuştur. İtalya veraset savaşlarına katılan VIII. Charles, XII. Louis ve I. François (I. Fransuva) sanata değer vererek sanatçıyı ve hümanistleri korumuşlardır. Bu krallar arasında I. François Leonardo da Vinci'nin La Jacond tablosuna büyük bir meblağ ödeyerek almasıyla dikkati çekmektedir. Aynı zamanda sosyal bilimlere üzerine araştırma yapan ilk Fransız üniversitelerinden biri olan College de France 'ın kurucu olarak bilinmektedir. Hümanizma hareketleri ile güzel sanatlarda da büyük ilerlemeler kaydedildi. Fransız sanatçılarından biri olan Pierre Lescot Rönesans mimarisinin en önemli eserlerinden biri olarak kabul edilen Louvre Sarayı'nı tasarlamıştır. Jean Bullant ise Tuileries Sarayı'nı yapmıştır. Resim de ise François Clouet Fransız Rönesans'ının en önemli isimlerindedir. Rönesans hareketinin etkili olduğu diğer bir ülke ise Almanya'dır.

RÖNESANS DÖNEMİNDE BİLİM

Rönesans olarak adlandırılan dönemde sadece edebiyat ve güzel sanatlar alanında çalışmalar yapılmamakla birlikte bilim alanında da önemli gelişmeler yaşandığı belirtilmelidir. Söz konusu alanda eski Roma eserleri okutulmuş ve skolastik düşüncenin yıkılmasıyla Aristo tarafından öne sürülen kaderci yaklaşım terkedilmiştir. Papa ve kilise ile olan mücadeleler sona erdikten sonra bilim alanında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Zira bu dönemde bilimin önündeki en büyük engel papa ve kilise olarak kabul edilmiştir. Rönesans Dönemi'nde doğaya dair doğru ve güvenilir bilgiler elde etmek için deney ve gözleme dayalı etkinlikler üzerinde durulmuştur. Astronomi ile başlayan bilim çalışmaları fizik, geometri ve matematik alanlarında hız kesmeden devam etmiştir. Astronomi alanında yapılan çalışmalar modern astronominin temellerini oluşturmuştur. Bilim alanında çalışmaları bulunan önemli isimler arasında Copernicus, Kepler, Galileo, Isaac Newton, Vaseleus, Harvey ve Decartes gösterilebilir.

RÖNESANS'IN SONUÇLARI

Bilim ve teknik alanında gelişmeler oldu. Rönesans ile Avrupa halkı edebiyattan ve güzel sanatlardan keyif alan bir sınıf (mesen) ile geri kalmış bir halk sınıfı olarak iki kısma ayrıldı. Rönesans Dönemi'nde konfor ve gösteriş ön plana çıkmış, halı ve tablolar, ipekli ve simli kumaşlar, bakımlı bahçeleri bulunan kır evleri gibi tüketimi artıran bir yapı ortaya çıkmıştır. Bu durum üretim artışına neden olmuş ve mimar, sanatçı ve zanaatkar gibi vasıflı kişilerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Özgür düşünce ve yeni sanat anlayışları ortaya çıktı. Skolastik düşünce yerini bilimsel anlayışa bıraktı. Gözlem ve deney önem kazandı. Akılcılık egemen olmaya başladı. Kâğıt ve matbaanın kullanılmasıyla İncil farklı dillere çevrilmiştir ve din adamlarına olan güven azalmıştır. Din adamlarının ve kilisenin halk üzerindeki otoritesi sarsılmıştır. **REFORM**

Reform veya Yenilikçi Devrim, XVI. yüzyılda Kitâb-ı Mukaddes referans alınarak Hıristiyanlığın aslına dönülmesi gerektiğinin belirtilmesi ve Katolik Kilisesi'ni eleştirmek amacıyla ortaya çıkan bir harekettir. Latince'de "bir şeye yeniden şekil verme" anlamında bilinen reformare/reformatio kelimelerinden türetilen reform ve reformasyon sözcükleri bu hareketi tanımlamak için kullanılmıştır ve Avrupa'nın değişim ve dönüşümünü sağlamıştır. İslâm dünyasında meydana gelen dini düşünce ve yaşayıştaki yenilik hareketleri için kullanılan ıslah ve tecdid gibi kavramlar reform kelimesine denk gelmektedir.

REFORM HAREKETİNİN NEDENLERİ

Reform hareketinin ortaya çıkmasını sağlayan çeşitli nedenler vardır. En büyük etken papaların din adamlarından farklı olarak saraylarda bir prens/hükümdar gibi yaşamları lakin halkın fakir olması, günah çıkarma adı altında insanların zaaflarından yararlanmaları ve Haçlı seferleri sonucunda alınan yenilgilerin papalara olan güveni azaltması gibi dini nedenlerdir. Ayrıca matbaanın bulunmasıyla birlikte dini kitapların bol miktarda ve ucuza basılması, okuma-yazma bilenlerin sayılarının artmasıyla birlikte Katolik mezhebinin sorgulanmaya başlanması, Hümanizm ve Rönesans gibi akımların ortaya çıkması ve tüm Avrupa'ya yayılmalarıyla gelişen özgür düşünce ortamının her alana sirayet etmesi, Luther ve Erasmus gibi Alman hümanistlerin öğrendikleri din temelli gerçekleri halka anlatma çabaları, Katolik kilisesinin bozulduğu iddiası ve ıslahat yapılması gerektiğinin belirtilmesi ve Endüljans sorununun ortaya çıkması, din adamlarının para karşılığında günah çıkartmaya başlamaları

gibi nedenlerle Reform hareketi başlamıştır.

ALMANYA'DA REFORM HAREKETİ

Katolik inancına göre günah işleyen Hıristiyan bir birey tövbe ederek işlemiş olduğu günahlardan arınıyordu. Zamanla Hıristiyanların imandan ziyade oruç tutmayı ve sadaka vermeyi tercih ettikleri görülmüştür. Dolayısıyla papalar günah işleyen bireylere bunları yapmaktansa kutsal yerleri ziyaret etmelerini önermiştir. Kutsal yerleri ziyaret edemeyenlerin ise kiliseye kilise yöneticileri tarafından belirlenen bir meblağ ödemeleri karşılığında günahlarının hafifletileceği ya da yok olacağı vaadi verilmiştir. Bu şekilde günah çıkartmak için Hıristiyanlardan alınan para karşılığında Endüljans bağışlanmıştır. Endüljans sisteminin haklı gösterilmesi için adına Matta İncil'inde iki ayete vurgu yapılmıştır. Söz konusu iki ayete dayanarak Katolik Kilisesi kendisini Mesih adına affetme yetkisinin sahibi olarak kabul etmiştir. Yıllarca kullanılan Endüljans pratiğiyle günahların çıkarılamayacağını, kilisenin günah çıkarmaya yetkisinin olmadığını, kilisenin yaratıcı ile kul arasına girmemesi gerektiğini ve günahlardan kurtulmanın bir iman meselesi olduğunu savunan Martin Luther bu düşünceleriyle Almanya'da Reform hareketini başlatmıştı.

REFORM HAREKETİNİN YAYILMASI

Reform'un etkileri XVI. yüzyıldan itibaren Avrupa'nın pek yerine yayılmıştır. Reform'un etkilediği ülkeler arasında Fransa ve Fransızca konuşulan yerler bulunmaktaydı. Örneğin Strasburg şehri Eski bir Dominiken rahibi olan Martin Bucer'in önderliğinde 1523 yılında Erasmus ve M. Luther'in görüşlerinden etkilenecek Protestanlığı benimsemiştir. Protestanlığı benimseyen en büyük reformist ise John Calvin idi. John Calvin Cenevre'de kendi düşünceleriyle paralel reformist bir kilise kurmuş ve bu kilisede kilise ile devlet arasındaki ilişkileri, bireysel ahlak ve dini konularda yeni fikirler ileri sürmüştür.

REFORM HAREKETİNİN SONUÇLARI

Neredeyse tüm Avrupa'yı etkileyen ve kanlı mücadelelere neden olan Reform hareketi ile Avrupa'da mezhep birliği bozulmuştu. Din adamları ve kilise eski güç ve itibarını kaybettiler. Katolik Kilisesi kendini değiştirmek ve düzenlemek zorunda kaldı. Eğitim ve öğretim faaliyetleri laik bir eğitim sistemine oturtulmaya çalışıldı. Katolik Kilisesi'nden ayrılan ülkelerde kilisenin mallarına ve topraklarına el konuldu. Böylelikle Avrupa'da servet birikimi oluştu. Ayrıca Avrupa'da kapitalizm gelişmeye başladı. Katolik ve Ortodoks mezheplerinin yanı sıra Almanya'da Protestanlık, Fransa ve İsviçre'de Kalvenizm, İngiltere'de Anglikanizm, İskoçya'da Presbiteryanizm gibi yeni mezhepler ortaya çıkmıştı.

Giriş

Ortaçağ'ın ilk yüzyıllarında Avrupa neredeyse tümüyle kırsal bir ekonomiye dönüş yapmıştı ve az sayıda şehre sahipti. 1300'lü yıllara gelindiğinde ise tüm kıtada yoğun bir şehirleşme kendini gösterecekti. 15. yüzyıla dek yaşanan önemli gelişmeler, Ortaçağ Avrupa şehirlerinin ortaya çıkışı ve büyümesiyle doğrudan alakalıydı.

Ortaçağ Şehirlerinin Doğuşu

1000'li yılların başında ormanlar kesilerek ve bataklık alanlar kurutulularak tarıma açıldı. Köylüler, daha iyi hasat kaldırma gayesiyle tarlalarda daha fazla çalıştılar. Ekilebilir topraklar üç parça halinde dönüşümlü olarak ekilmeye başlandı. Bu sistemde tarlanın bir kısmı kış, bir kısmı bahar ekinleri için kullanılıyor, son kısmı nadasa bırakılıyordu. Bunun yanında, tarımda gübre kullanılıyor, toprak eski hafif sabanlar yerine tekerlekli ağır sabanlarla ve 2-3 kez sürülüyordu. Zanaatlardaki uzmanlaşma zamanla oluştu. Bazı köyler tarımı bırakarak zanaat kollarında ihtisaslaşmaya yöneldi. Ortaya dokumacı köylüler, demirci köylüler, çanak-çömlekçi köylüler çıkmaya başladı. Köylü zanaatkârlar, feodal beylerin artan baskıları nedeniyle topraklarından kaçıp seyyar zanaatkârlara dönüştüler, zaman içerisinde de şatoların, yol kavşaklarının, limanların, nehir geçitlerinin ya da manastırların çevrelerinde kümeleşerek yerleştiler. Bu yerler, sonradan buralara yerleşecek gezici tüccarlarca ziyaret edilir ve zanaatkârların gereksinim duydukları hammaddeler, bu tüccarlar tarafından temin edilirdi. Böylelikle kentler oluştu. Bu kent nüveleri, güvenlik amaçlı olarak çitler ve surlarla çevrildi. Bu kentlere önce 9. yüzyılda Güney Fransa ve İtalya'da rastlanmaya başlandı, sonrasında yaygınlaştı.

Sinai Üretim ve Loncalar

Atölyede çıraklar ve kalfa çalışmaktaydı. Atölyeler genelde zanaatkârın evinin alt katındaydı. Usta, üretimin her aşamasında bizzat bulunurdu. Çıraklık, uzun ve zahmetli bir süreçti. Bir iş kolunda ustalaşabilmek, 2-7 yıl arası sürebiliyordu. Kalfalığa yükselen birey, yeterince para biriktirebilirse, ayrılıp kendi atölyesini açabilirdi. Bu hakkı elde edebilmesi için ondan alanıyla ilgili bir zanaat ürününü en mükemmel haliyle üretilip ortaya koyması beklenirdi. Aynı iş kolunda faaliyet gösteren ve aynı kentte yaşayan zanaatkârlar, zamanla lonca birlikleri halinde örgütlendiler. Duvar ustaları, dericiler, fırınlar, gibi iş kollarına ait loncalar kuruldu. Lonca toplantılarında, tüm azalar için bağlayıcılığı olan kurallar benimsenirdi. Kurallar, her ustanın sahip olabileceği tezgâh, alet-edevat sayısının, çalıştırabileceği işçi sayısının belirlenmesi, üyeler arasında rekabetin önlenmesi, standart mal üretilmesi gibi hususları içerirdi. Loncalar yeniliklere kapalı bir yapıdaydılar. Üyeleri arasında da kuralları çiğneyenler cezalandırılırlardı. Başkanlar, meslek erbabının yaşlıları arasından, üyelerce seçilirdi. Her loncanın kendi amblemi, flaması, bir mezarlığı, ayrı bir kilisesi vardı. Lonca üyeliği, mensuplarına, zorba yöneticilere karşı birlik halinde hareket edebilme, bir gruba aidiyet, müşteri grubuna sahip olma avantajları sağlıyordu. Bir üye öldüğünde, lonca sandığı onun dul eşine çocuklarına para yardımında bulunurdu. Loncalar, festivaller düzenlemekte, gerektiğinde şehrin askeri savunmasında yer almaktaydılar.

Şehir Yaşamı

Hristiyan Ortaçağ Avrupa'sında, birkaç şehrin nüfusu on binlerle ifade edilmekteydi. Diğer kentlerin nüfusu nadiren 5.000'i geçirdi. Şehirli, ticaret ve zanaatla uğraşırlardı. Sokaklar, kışın çamur içerisindeydi. Gece ışıklandırması yoktu. Sıkışık ortam, hijyen yokluğu gibi nedenler, salgın hastalıkların yayılmasını kolaylaştırmaktaydı. Evlerin ahşap olmaları yangınların etkisini katlıyordu.

Ticaret

Ticaret, kazançlı ancak zor ve riskli bir meşgale idi. Bir tüccar, şövalyeler veya korsanlar tarafından soyulabilirdi. Feodal beyin arazisinden geçmek, nehir üzerindeki köprüyü geçiş için kullanmak ya da bir manastıra ait topraklardan geçmek için aynı ücret ödemek zorunda kalırlardı. Yollar dar yapıdaydı, çamur yüzünden seyahatin olanaksızlaşmıştı, at arabaları sıklıkla arıza çıkarırdı. Tüccarlar, eşkiyadan korunmak üzere büyük gruplar halinde seyahat ederlerdi ve ücretli muhafızlardan yardım isterlerdi. Kendi aralarında tüccar birlikleri halinde örgütlendiler. Sarraflar, özellikle sabit komisyon ücretleri mukabilinde yabancı ülkelerden gelen tüccarlar için para değişimleri sağlamaktaydılar. Zaman içerisinde zenginleştiler ve yüksek faizlerle borç vermeye başladılar. Ticaret geliştikçe hem tüccarlar hem de sarraflar zenginleştiler. Doğu ile Ticaret, Akdeniz üzerinde seyredirdi, Venedik ve Ceneviz'in hegemonyası altındaydı. Bu iki şehir, birbirleriyle ve Bizans ile rekabet ve savaş halindeydiler. Özerk yapılara sahip olan bu şehirlerde iktidar, büyük, zengin tüccarların elindeydi. Bu ticarete ipek, lüks

kumaşlar, cam ürünler, sabun, şeker, baharat satın alınır. Baharatlar aşırı pahalıydılar ve yüksek kâr getirileri vardı. Doğu ile yapılan ticaret, Haçlı Seferleri dönemi ve sonrasında adeta patlama yapacaktı. Kuzey Avrupa ticaretinin en önemli kenti, Brugge şehriydi. Güzergâhlar, Baltık Denizi ve kuzeydeki denizler boyunca uzanmaktaydı; balmumu, kereste, demir, yün, yünlü kumaş, tuz, ringa balığı, şarap vb. ticareti yapıldı. 1300'lü yıllarda bu ticaret havzasına girmek isteyen Almanya ülkesinin tüccarları, Hansa Birliği adlı bir oluşum kurdular. Hansa tüccarları büyük bir filoya sahiplerdi ve komşu ülkelerle kârlı ticari antlaşmalar yapabilmek adına savaştan çekinmiyorlardı. Ticaretin en canlı olduğu yerler, fuarlardı. En önemlileri, Champagne bölgesinde kurulanlardı. Genelde yıl boyunca devam etmekteydiler. Tüccarlar, talep gören malları bu fuarlarda tedarikçilere toptan satıyorlardı.

Gündelik Yaşam

İnşaat malzemeleri arasında, ahşap, tuğla, kiremit, saman vs. bulunuyordu. Taş, öncelikle manastır ve şatolarda kullanılırdı. Kırsalda evler, kulübe tarzındaki küçük evlerden uzun dikdörtgen şekle sahip olanlara kadar değişkenlik arz edebiliyorlardı. Ocaklar yangın tehlikesi nedeniyle ve daha çok ailenin kullanılabilmesi için evin dışındaydı. Kent evleri küçüktü. Evler, düzensiz biçimde, kiliselerin etrafında kümelenmekteydiler. Köyler, çok dar ve dönemeçli sokaklardan oluşuyordu. Beslenmenin temeli tahıla dayanmaktaydı. Et, tavuk ve balık nadirdi. Çorba, havuç, lahana, soğan gibi bitkilerin suda haşlanması ibaret, içerisinde un ve tuz hâricinde ek malzeme bulunmayan, tatsız, pratik bir yemektir. Bunların yanında, baklagiller, mantar, kestane, fındık, süt ürünleri ve yumurta tüketilmekteydi. Meyve olarak en fazla elma, ikincil olarak da armut, ayva, erik, şeftali yenilmekteydi. Alkollü içecekler arasında, bira ve elma likörü daha yaygındı. Şarap, muhafazasının zor olması nedeniyle daha az tüketilmekteydi. 1000'li yıllardan sonra çatallar sofralarda kullanıldı. Servis tabağı, bardak benzeri aparatlar nadiren bulunurdu ve ortak kullanılırdı. Ortaçağ sonlarında Sicilya'da makarna ortaya çıktı. Ağır işlerde çalışanların ayırt edici giysilerinden birisi önlüktü. Ziraatla uğraşanların giyimi 3 parçadan oluşmaktaydı: Tunik, önlük ve manto. Tek tarz bir giyim söz konusu değildi. Ayakkabılar, bazen bileğin üzerinden bağlanacak şekilde ya da baldırları kapatan çizmeler olmak üzere deriden mamul idi. Kadın tunikleri, ayak bileklerine kadar inen, belden bağlanan türdendi. Giysileri kumaş boyası ile boyamak, Ortaçağ Avrupa'sı için lüks bir uygulamaydı. Sıradan insanların, keşişlerin ya da köylülerin giydikleri kıyafetlerin renkleri gri, bulanık yeşil, kahverengiydi. Rengârenk elbiseleri giyebilenler, yalnızca saray ve aristokrat kesimden insanlardı. Ortaçağ Avrupa insanı, genelde aynı tür giyecekleri kışın kat kat giymek suretiyle soğuktan korunmaya çalışırlardı. 13. yüzyıldan sonra, üretici sınıflar ile varlıklı insanlar arasındaki giyim tarzı daha da farklılaştı. Giysinin artık bir üniformaya dönüştüğü söylenebilir. Kadın kıyafetlerinde eski geniş tuniklerin yerini vücuda daha oturan elbiseler almaya başladı. Elbiselere düğme ve bağcık gibi aksesuarlar eklendi. Kumaş boyası yaygınlaştı. Yine de sıradan insanların giysileri çoğunlukla keten ve kenevirten, renksiz giysilerdi. Antikçağ'ın ve Ortaçağ'ın esas sembol hastalığı, cüzzamdı. Bu hastalığa yakalanmış olanlar yerleşim yerlerinden uzaktaki terk edilmiş yapılarda soyutlanırlardı. Evleri ve eşyaları da yakılarak yok edilirdi. Yanma hastalığı da 11. yüzyıl Fransa'sında yaygın görülmüş bir rahatsızlıktı. Rahatsızlığın esas nedeni, çavdarmahmuzu adlı mantar türüydü. Salgın hastalık sanılma nedeni ise çavdarmahmuzunun tahıl ile birlikte un haline getirilmiş olması ve bu unun fırınlarda ekmeğe haline getirilerek yine herkes tarafından yenilmesiydi. Ölümünden en fazla sorumlu tutulan hastalıklar, sıtma ve veba idi. Hastalığa en fazla kurban verenler, orta ve alt sınıftan insanlar oldu. Salgın nedeniyle kent merkezlerinin nüfusları 1/3 oranında azaldı. Bu ölüm oranı, sosyal ve ekonomik yapıda büyük değişimlere yol açtı. Ortaçağ Avrupa insanı, tıp alanında fazlasıyla cahildi. Cerrahi müdahalelerin geneli ölüme yol açmaktaydı; bu ölümler, müdahale esnasındaki hatalardan ya da sonrasında yaranın iltihap kapması sebebiyle gerçekleşmekteydi.